

36-574404

hašhemaf d.

adəǵabzem ryegenxev txəl

yegepe ublapem pay

ǵrammatikemre txaqemre

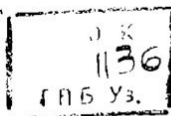
ll yezərv

gvasep kap. 85 pyeryep. kap. 30

adəǵe xekum itxəl tyezap
„adəǵexekvtxəltyes“

krasnodar :: 1936

574404

hašhemaf d.

2016

Adəǵavzem ryegenxev txəl

yegepe ublapem pay

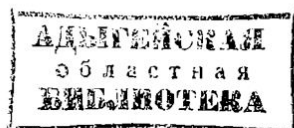
ǵrammatikemre txakemre

II yezərv

(yaʃenere iʃesəmre yaʃlenere iʃesəmre apay)

adəǵe hozono-m izawyeduyuş əhtar

yaʃenere tyezərv

adəǵe xekum itxəl tyezəp

„Adəǵexekvtxəltyez“

krasnodar—1936

574404

АШХАМАФ Д.

УЧЕБНИК
АДЫГЕЙСКОГО ЯЗЫКА
ДЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

ГРАММАТИКА И ПРАВОПИСАНИЕ
ЧАСТЬ II

ТРЕТИЙ и ЧЕТВЕРТЫЙ ГОД ОБУЧЕНИЯ

Утверждено заведующим АдыгблОНО

Третье издание

Адыгейское Областное Национальное Издательство
„Адыгнациздат“
Краснодар—1936

§ 1. guʃəheuxərem xet guʃəhexer zerezepxərexer.

pkedəʔə.

təre qoqəper ʃerLəbzev qeʃetə,
pkedəʔ osepsər qəzerelədə.
ogum pʃagoxer dezereʃəyex,
qvagam bələmxer qədezerexəx.
xəm fedev, gubrom leʔərexer ʃevalex.
oʃo kerepləm tərer qəqorlə.

hof ʒen 1. məʃ ʃuqyeg. sədə mər qəztyegufəhev, zigurv qə-
həxere? apere guʃəheuxərem zigurv qəhəre sədə? yaʔonerem,
yaʃenere, yaʔlenerem, zigurv qəhəxere sədə? **pkedəʔ osepsəm,**
pʃagokeme, bələməkeme apayə, guʃəheuxərev qəxəfərexer qə-
xəʃvtəxəx.

вҗəһе.

1. вҗəһer qyeһe. 2. ryenev oʃx zgeir qyeʃxə. 3. тəв-
гəһxom dəʔəme pʁaʃexer qapyegetequ. 4. vʒəuxer feba-
pem yeruʔəx.

hof ʒen 2. zerezefərev zepxərev guʃəhituke, məxeme yaɣəvəp-
xer ʃvtəxəx.

z e r e p ʒ ə ʃ t e r. вҗəһer qyeһe.

1. (sədər?)... qyeһe.

2. (sədər?)... qyeʃxə (sədəʃtev?)...

3. ԴՅԵՐԻՒՄ (səd əjereʔ)... զԱՐԿԵՏԵԳՍ (sədxerʔ)..
 զԱՐԿԵՏԵԳՍ (sədxemeʔ)...

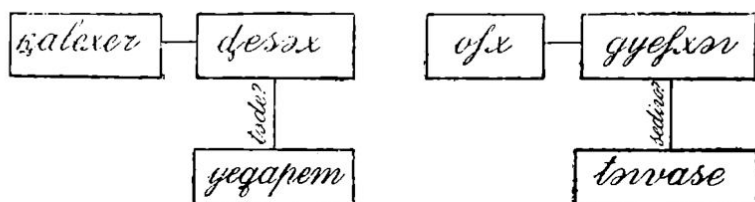
4. (xetxəʔ)... ԿԵՐԱԴՔ. (tədeʔ)... ԿԵՐԱԴՔ.

məhanev yaheṃ yeLətəreṃ, guṣəheuxəreṃ guṣə-
 heṃ xetxer zəṃ zər yerxəreṃ ʃətəx. Aʃ fedev
 guṣəhexer zərxeṛexev zereʃətcher, updəxemkə qeṃ-
 reLeronxe pLeqəʃt.

hof ʒen 3. kyertyoʒre updəxemkəre mə guṣəheuxəreme axel
 guṣəhexer zerezerxəreṃ qeʒvreLəroṃ.

ԿԱԼԵՔԵՐ ԿԵԳԱՐԵՄ ՎԵՏՔ, ՄԵԳԻԴԵ ՔԼԱԿԱԴՔԵՐ ԿԵԽՔ.
 ՔՅԱԴՈՐ ՔՏՔՈՄ ՏԻԵՖՅԵՏ. ԿԱԼԵՄԵ ՔՏՔՄ ՇՅՅԱՐԵՐԿՅԵ. ԽՆՎԱՏԵ
 ՕՖՔ ՊԿԵՖՔՅԵՐ. ՔԿՏՏԵՔԵՐ ՎՃՃՄԵ ՈՐԵԴԵԳՍԴՔ.

zerepʒəʃter.

hof ʒen 4. mə guṣəheṃ qeroʃtxer zešvəxəxi, zeʒvreʒəʒəfəxi, guṣə-
 heuxəreṃ švəx. guṣəheṃ qəxeʃev txəreṃ, zešuməreʒəroṃ qeʒv-
 rəṃ.

1. kolxoznik, gubro leʔəṛ, **աւրօւղօրօք.**
2. **взвухер, феваре, мевэвэʔ.**
3. **fabrikme, hof yeʒe.**
4. kolxoznik, gubgv, **ʃeləʔəx.**
5. gubgv, leʔəṛ, **qəraʃəʔəx.**
6. **օֆ, բք, aqute.**
7. **keleyegarv, ʃagv, ʃegegux.**
8. **keleyegaroxer, yegape, yegex.**

*hof 5en 5. mə suretəmə švyaPLi, „vayem mezəm təzəşəxiubə-
terarer“ əhov, šor-šorev rasskaz qərv švtə. guşəheuxəre tšiaphe*

xetə? səda a guşəheuxərexer qəzətyeguşəhexere?

*hof 5en 6. tyemev mə zigurv qetšəštxemə ašəj gore šuubəti,
rasskaz qərv zezvrezafi švtə. švirasskaz qərv guşəheuxəre baħo
qəxəfaga? səda guşəhexer qəztyeguşəhexere?*

1. aPev yegapem səzeredeşerarer.
2. aPev tikolxoz traktor qəzərašegarer.
3. ššialəm qəšətləruruxer.

§ 2. Pqərvacexer.

*hof 5en 7. „xet?“ zəfiħov updəv dreucurem igevapxer xəzv-
reucotze, məxeme atyešvtəxə.*

*(xet?)... šazmexer yeşəx. (xet?)... pde yeşə.
(xet?)... səmageme yahaze (xet?)... pəngərər xyelhe.
(xet?)... səfiatxer yereceketə. (xet?)... fiekv yeşə.*

*hof 5en 8. naħəre rapšev mezəm xesxer qəxəšvtəxəx, yetə-
ne mezəm qəxəxexere qəxəšvtəxəx.*

1. (sədxer?)... mezəm xəşəx.

2. (sədxer?)... mezəm qəxəqəx.

dəʔay. tʰarumkəʃi. qay. daye. bʲale. pəzə. psei.
bage. məstxə. pxeuhu. hekvako. herebegu. qaməv.
zerg. təruzə. mezəataq. cəze. zəntəv. ketraʎe. zaye.
məʃe. mezəqv. tfei. yeqarqe.

hof ʒen 9. meqv-məʃ məħənexəmrə zərələʒərə heme-p səməxəmrə
a qəxer qəxəşvtxəqəx.

pcehaħ. traktor. vate. semeg. kombayn. pcehebzan.
gvaɔo. məħəne honarv. kuşhefað. səbz. hawtomobil.
qazgər. məħəne pcarv. kosilk. rupð. diriʒabl. hayerop-
lan. pceps. tramway. lašv. gambərvəz.

hof ʒen 10. uraməm səşvlərvxərə məʃ tyetev švtxəx: nəħərə
rəpbev „məx xet?“ zəfəphoštəmə yagevəpxer švtxəx? yetəne
„məx səð?“ zəfəphoštəmə yagevəpxer švtxəx.

hof ʒen 11. pəqəro zəfəşħafxəmə a qəxer məʃ tyetev švtxəx:
nəħərə rəpbev unəro həpəmə a qəxer švtxə, yetənə heqv-ħəqvme
a qəxer švtxə.

diwan. kastrul. qoħən. stol. stəkan. legen. ħkaf.
peror. səmaur. səyqet. şovşəruL. kamod. ʃal. hyetəjyerk.
řrafın. hane. səynik. qamləbz. şəruL. hanL.

hof ʒen 12. nəħərə rəpbev heqe-qvaqəxəmə a qəxer qəxəşvtxə-
qəx, yetəne qole-bzəvmə a qəxer qəxəşvtxəqəx.

brez. təruzə. qolez. qvand. bage. şəhe. ketə. tʰarqo.
pxeuhu. hekvako. aslan. p kəndəxu. təgurəru. qerev.
dombay. məʃe. qaz. mezəqv. theketə. nəbru. sələket.
psəxav. begeş.

hof ʒen 13. tyeşvtxəkə zəxuqe, tokkiş zədəsətmə a dərəkə
şətən səyexəv, „məxer səð səʃka?“ zəfəphoštəm igəvəpxer şor-
şorev xəşvtxəqəx.

arqoir, bazer, bʲer, hepraşor — heqe-paqex.

təruzer, bager, aslanər, tʰerumkəħer —...

dəʔayer, məstxer, qair, sasneir —...

hušher, fialker, landəher, rozer —...
 traktorər, mañəne honarər, kosilker —...
 pəxəxər, pəxəpsər, lenəster, dədər —...
 lerupər, legenər, fayketər, larər —...
 nəstəpər, sərəner, hegvaor —...
 gayer, pəgoxvkeqər, lendər —...

u fəgozenəm fayə: meqv-meş mañənex, pcežəyex,
 heke-qvaqex, gəgvaləx, qole-bzəux, heqv-ñəqux, qeɾarəx,
 dəřəx, hede-vadəx.

hof žen 14. „vayə“ zəfiləv mə qerostəm zigurn qəžəre sedə?
 guşəhev prirode m şəfəv, prirode m yəñəlarəv xetxer qəxeşvtəxəx.

vayə.

oşvərfəme huqamər atərixəv qesəx. rufurn maqər
 kəřev qyehukə. zeke kəm-səm, təvge dəhe terv qyerşi
 ucıtəge. Aş əuɟ itev, təfiarzer koryenəv qarə. ari tye-
 kər. yetəni ze, kəm-səmev xure. oşxəce in zətuş qə-
 xizi, yetəne nere here agv, pəkəker qəxəxorqəkəg. kəv
 maqər xehukəv həbler qavi, zeke qəzeləpəregəg.

hof žen 15. nəñəre rapşev, guşəhev prirode m şə pəqəroxer qə-
 zərəkxere (vayə pəkəke) qəxeşvtəxəx, Aş əuɟ xure-ğəre me, ye
 hovşyestwem yañələre pəqəroxer qəzərəkxere (zəo zehukə) qə-
 xeşvtəxəx.

vayə, zəo, oşxə, maşə, zehukə, pəkəke, ryewolyuciye,
 dəhe, ratxe, zabastowk, həble, vɟəhe, tə, fəbe, henəb,
 pşəgv, kəmaf, dyemonstraciye, zenəqoqv, ştərruk.

qəfəme, pseušhexeme, prirode m yəñələre pəqəro-
 xeme, xure-ğəre me - məxeme, zeke qəzeliubətev,
 pəqəroxer aɾəho.

guşəhev pəqəroxer qəzərəkreme, pəqərvəqəxer aɾəho.

hof žen 16. tyeşvtəxə zəxukə, pəqərome aşev qəxəfəre me
 aqəzvrelə.

МАҶО.

uner zeke maḥom zelihtar. psautxer axetev, meḥo-
rervasexer qesərex. maḥom cəfəbe qyerug. fezv maqere,
bərsər maqere, kuo-heo maqere xehuqəstəger be. ura-
mər cəfəke zvaɣev jətər. psautxem zepəv iməhev, hof
əɣestəre. cəfev qyerolagexemi, jaləxer ahərev, psə
xakestəre. cərv-cərov maḥor naḥi sambər xu fyeɣag, pɣe-
ov maḥom əsti ələgexer, ɣuqame atərixev qəxəjəstərex.
paxem fedev, fəɣəšo tyeov, huror ogum diḥəyestəre.

hof ɣen 17. mə rasskazəm pɣərome aɣev qəxəfagexer qəxə-
švtəxəx.

dyemonstraciyer.

teke uplemi plegurer — plakət, bəraq, ɣalstuk pləɣ.
muzək maqemre berebeneo maqemre axehuqev, dye-
monstraciyer maro. ɣəvrem bəraq pləɣxer yerebəbatex.
kefev zexetxev, ryewolyucionne oredxer qahoze marox.
plojadəm cəfər izə xuge.

hof ɣen 18. tyešvtəxəxə zəxuke, mə gufəheme meḥanev yaḥem.
ke aləmədev, qapəjəlev, pɣərome aɣexer šor-šorev zvreucutəx.

xəye—məse	dəhe —	kefə —
nefən —	qerabɣ —	kefənd —
qoḥape —	səmag —	feməf —
vaye —	guɣvago —	henəɣv —
mezago —	pkedəɣə —	kəɣe —

uɣərozenəm pəye: fabe, qoqəpe, kef, guqav, henəd,
mafe, kan, ləxuɣ, mezaxə, pkeḥašhe, psev, ɣunk, oɣu, blage.

pɣərome aɣexev cəfəxer qəzerəxereme, „xet?“
tehoš takeupde. peməkev pɣərome aɣexev pseušhe-
xemre pɣəro zefešḥafxemre qezreləgoxereme, „səd?“
tehoš takeupde.

hof ɣen 19. tyešvtəxəxə zəxuke, pɣərvəqev stol zəfəthorer,
toḥkexer zədəjətəme adeɣ, updev skovkeme adetəme yaletərev,
zešvxoqəze švtəxə,

(səd?) klassəm it. (sədəm?) deŷ p̄xent̄erv ŷət.
 ... (sədəm?) q̄alexer q̄yerol̄agex. (sədəm?) əq̄əb
 dosker ŷət. (sədəm?) txəl̄xer tyel̄əx. q̄aleme (sə-
 dər?) aŷervate.

hof ɤen 20. tyešvt̄xəq̄ə zəxuq̄e, tokkexer zədəŷətm̄e adeŷ
 p̄q̄ərvəq̄ev q̄alem zəfīhore, up̄q̄ev ŷətəme yal̄ətərev, zəšv̄əx̄əq̄əze
 z̄v̄reucu.

... (xet?) txəl̄ ih. ... (xet?) yegap̄em q̄ervar. ... (xet?)
 txəl̄ festx̄ər. (xet?) yegak̄ere txak̄ere zeriḡəɤare.

§ 3. řlařol.

hof ɤen 21. m̄ə suretm̄e at̄yetev, řfīag əɤerer řvt̄xə. suret-
 xer zerezeq̄el̄ərorem tyetev, guřəhexer řvt̄xə.

mar̄q̄e. m̄ade. m̄ao. m̄ate. zeryex̄ə. meřəq̄e.

hof ɤen 22. aɤev q̄əzf̄ařhoxerem̄q̄e, p̄q̄ərov ŷətan řayex̄ər
 q̄ařv̄ɤi, aq̄exer řvt̄xə.

բժշայեր yesə, գախու.
 meʃəʃə, maðe.
 meʙəʙə, meħarze.
 qyeu, maðe.

kemər meʙəu, meɾəge.
 meħeqʉ, meɾqeu.
 qoħar, qəqoqəg.

kolxoznikər maʒo, meulešʙao, mapxe,
 idyese yetxə, suret yeħə, hisar yeħə.
 yedə, yeʙzə, yehuɫe, ut təryeze.
 qeqə, mešħale.
 yeupsə, yerca, zeryexə.

hof ʒen 23. tyešvtxəkə zəxuqe, ɾqəgome aħexere, aʃəħəxere
 qəzerəkəv qəxəfəgexeme aɟezvretx. aħerem yeɫətərev upd-
 xer ʒvgeucu.

mezər.

ɾxeuhum ɾxer yeuhu, ʙzəume oredxer qaħo, ɾka-
 šexer mesəsəx, ɾkašexer qəɾezəx, ʙler mecʙaxo, the.
 rumkəħer xeɫedeɫə, ɾəʒəm zyegəʙələ, quʒayem quzəxer
 qyefexəx, dəřəšhem qolezər tyəs, arroir mecaqe, ɾaner
 qəɾxao, ħervəħexer meħequx.

hof ʒen 24. tyešvtxəkə zəxuqe ɾqəgome aħexere, aʃəħəxere
 qəzerəkəv guʃəhev qyeruʃtəxer šor-šorev qarəʒvɾaxv.

maħor ... hayeroplanər ħeʙler ħakur ɾsə-
 xor hudaner hawtomobilər řəqəgexer

uʃəgoʒenəm ɾay: qeucur, ɾləge, meɾvago, me-
 ʙəʙə, rosaqe, qyeu, zepəkəg, medəɾxəx.

guʃəhexev ɾqəgome aħexere ye qaʃəħəxev
qyaʒuɫexere qəzerəkxereme, řlařolxer araħo.

hof ʒen 25. tyešvtxəkə zəxuqe, řlařolkeme aɟezvretx.

remefe pkedəṭ.

zvaŋoxer mervaseḡ, merodəḡ.
ošo kaper qeḡerLə,
ṭebger maḡev qyeLə,
psə šhašor qəzeryeḡale.
gubrom iləḡexer qəzeleṭeḡəḡ,
gemeqe zerəzḡer gubrom qyeḡuḡəḡ,
ḡə Lemaqer kəṭev qəṣeḡu,
keləḡumḡe guṣəḡe maqer qyeḡuḡə.
qole-bzəvḡer zereḡeḡ, zeḡeṭəḡ.
təḡer maḡev qəqorLə,
qoḡəḡer qerLə, qeḡetə,
pkedəṭ osepsəḡ qəzereḡədə.

hof ʒen 26. tokkeme adapeḡe, qəxeṣev txəḡeme atyeṣerabrov
řlařolxer xəzvneucəḡ.

ḡpalxer zebḡuzenəṭev zegoLəḡ,
ryelsexer axeme
meḡokum yeṭurṣəḡev xyereḡə,
gurgurgv maqer ...
stanceme aḡoḡe, aḡoḡə.
zeḡe

uṣəḡozenəḡ paḡe: qəzeryeneḡə, atyeLəḡ, peḡuḡə,

hof ʒen 27. mə guṣəḡeuxəḡev qeroṣtxeme apaye, řlařolev
šuzṭeyəṣṭxer, məḡeme axešvḡəḡ: areḡeḡ, qyeḡeḡəḡ, deḡadeḡ.

psəxer ḡelrvaneme
psəxer qušḡem
psəxer quḡaḡem

hof ʒen 28. mə řlařolxeri: seḡeḡuḡ, zəṣareḡə, tyeḡeḡareḡ—
modreme afedev švḡəḡ.

qeḡeḡərvḡer uraməḡ
qeḡeḡərvḡer heḡum
qeḡeḡərvḡeme psəḡ ...

§ 4. guſəheuxərem pryedikatev xetəmre sub'yektev xetəmre.

РЦАԶԵԽԵՐ.

բկedəթəմ լեւ ԴԱԴԱԴԵՏ,
yAhof ԲԽԱԶեմe AUBLE.
ԲԽԵՅԴԱՐ ԲԽԵԽƏՄ շԵՐԵԽƏ,
ԲԽԵՅԴԱՏՈՄ ԲԽԵՐՏԱՐ խեցեցու.
ZAHVANTƏME ZAGԵՋԵ,
ԲԽԱՐՏԱԲԵԽԵՐ զյեֆեխƏ.
ՏԻԱԳ ֆեռեռե հոֆər ԴԱԲԵՏ,
YԱՏԵՐԳԵՎ ԲԽԱԶԵԽԵՐ մեԼԱԴԵԽ.

hof ՅԵՆ 29. «ԲԽԱԶԵԽԵՐ» շֆիհով իւղօղեցարեմ ԲԳԵՐՎԱԳԵՎ
զԱԽԵՋԵՎ ԽԱՐԵԽԵՐ, ԴԼԱԴՕԵՎ շԵՐԽԱՐԵԽԵՐ YԱԴԱՍԵՎ, զԱԽԵՏՎԻԽԱԿԱԽ.
մԱԽԵՐ guſəheuxəre ԿԱԿՕ մԵԽԱԽ.

շԵՐԵՐԶԵՋԵՐ. ԲԽԵԽƏՄ շԵՐԵԽƏ.

guſəheuxərem xet guſəheuxev, ԲԳԵՐՈՄ ԱԶԵՐԵ YԵ
ԲԳԵՐՈՄ խԶԱՐԵ (ԳԵԽԱԼԵՐԵ) զԱԶԵՐԱԿԵՎ զԵՐԵԼԱԴՕ-
rem, pryedikat RAHO.

guſəheuxərem xet guſəhev, ԲԳԵՐՈՐ զԱԶԵՐԱԿԵՎ
զԵՐԵԼԱԴՕՎ, pryedikatər զԱԶԿԵԳԱՍԵՐԵՄ, sub'yekt
RAHO.

hof ՅԵՆ 30. ԲԳԵՐՕ շԵՏԵՏԻԱԲԻԽԵՎ մԱ զԵՐՕՏԽԵՄԵ ԱԶԵԽԵՐԵ YԵ
զԱՋԶԱԽԵՐԵ զԱՏՎԻԽԱԽ. մԱԽԵՄԵ pryedikatev զYԱՐԱՍԴԻԽԵՐ, իւՅԵՐՕԶԵՒ
նԵՄ ԲԱԿԵ զԵՏԽԱՐԵԽԵՄԵ զԱԽԵՏՎԻԽԱԽ.

ԴԱԿԵՐ մԵԴԱԿԵ. kolxoznikər ... traktorər հԱԵԼԵՐ
ԴԱԵՐԵՐ ... ԱԴԱԳԵՐ մԱԶՕՐ զՕԼԵԶԵՐ հԵՐ ... հԵՐ
ԴԱՐՕՐ ԵԼԵՄԽԵՐ ԲԿԱՐԱՐ ... ԿԵԼԵԿԵԴԱԳԵՄ ... ԴԱՐԵՐ
ԲՏԱԽՕՐ ... ԱԿԱՐ ... ԿՕԿԱՐ ... ՏԻԱԼԱՐ ... մԱԴԵՆԵ հՈՆԱՐԱՐ...
ԱՐԿԱՐ

uſərozenəm pay: qeqə, meħage, mevbəvə, qyer-
sə, mexux, meſəſə, melaſe, maħo, meſħale, ryeragex,
qiur, roſage, maſo, qyerſe, mervaro, marqe, qutare.

hof 31. Pryedikatev mə qeroſtxeme sub'yektev yarusen
ſayexer qezvroti, tyeſtxəq.

təruzər mevbəu.	keter meqaqe.
meħequ.	. meħage.
meħaro.	mecaqe.
meroſə.	. maſo.
mevbəvə.	metərze.
meruməbətə.	. mervaro.
mable.	. meſəſə.

uſərozenəm pay: ħaror, melər, ħəbler, ħraqer,
bler, arqoir, tħarqor, ħer, məſer, ſħalər, ostərər, ħər.

hof 32. sub'yektme qyarunev pryedikatxer qezvrotəx.
mər ƶerəhoqe zvrəcaqe.

tərər ... psəxor ... hexorur qalexer qazxer...
meƶokur ... ſair osər ... psəxor ƶerəxər

qəħev ſəmət guſəheuxəre qəzerərərər, sub'yek-
təmre pryedikatəmrev zexet.

guſəhem paye, kəraroxer zəħuqarex. zəwoder qəvəu.

hof 33. guſəheuxəremə atyeſvtəxə zəxıqe, sub'yektme
zev adəzvretə, pryedikatme tən adəzvretə.

pkedəſəm zəwoder.

kəſər rvare. nef qeſər. qaler qəzeləuſər. tərər qə-
qoqəg. zəwoder mevbəu. kəraroxer marox. kəraroxer
qəzelyeroſagex. maħənexer yeſagex. ƶerəxər qyede-
qəx. zəwoder yeſag.

hof 34. mə suretme aṛeṛd̄, yeṛ suretme yaḥəḷarev, su-
b'yekt zərəzre pṛyedikat zərəzre axetev, guṣəheuxərexer švtə.

§ 5. guṣəheuxərem qəxefere guṣəhexer.

pṛyedikatəmre sub'yektəmre afešḥafev, pəməḳ
guṣəhexer guṣəhuxərem qəxafev mexu. məxeme
pṛyedikatər qəzəxafə, naḥ tənkeṽ qəbgurəraḥo.
məṣ afeḍe guṣəhev, guṣəheuxərem qəxafexere, pṛye-
dikatəm yerxərexev šətəx. guṣəheuxərev, sub'yek-
təm fešḥafev pṛyedikater qəzrenafexere, naḥ tən-
keṽ qəbgurəzraḥoxere qəzxaferem, guṣəheuxəre
ubgureḳe yegex.

sub'ektəmre pṛyedikatəmre
aṛeməḳ zəxemətxer:

qalexer yegex.
kolxoznikxer melaṭex.

traktorəm yezo.
kəraroxer marox.
briṭader melaṭe.

guṣəheuxəre ubgurexer:

qalexer txələm yegex.
kolxoznikxer gubrom
šelaṭex.

traktorəm dəgur derov
yezo.

kəraroxer fabrikəm marox.
briṭader derov melaṭe.

keleygarome atxə.

tyetradxer tyeləx.

keleygarome kraskeke
lozunıxer daxev atxəx.
tyetradxer stoləm tyeləx.

hof 35. priedikatəmre sub'yektəmre afeşhəfəv xetən fayexer xezvneucəze, guşəheuxəre ubrugəxer švtəxə.

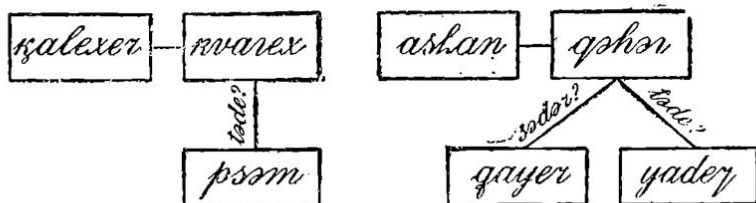
PCƏZƏYAĤE RVAREX.

qalexer (təde?) rvarex. qaleme (sədər?) zədahtəre. pəcəyəxer (təde?) xesəre. qaleme ... (yasədər?) (sədəm?) xazəre. gayer (sədəm?) qyevər. aslan (sədər?) qəxişər. aslan (sədər?) (təde?) qəhər.

uşərozenəm ray: qalexer psəm rvarex.

hof 36. guşəheuxəre məş əreke şetmə guşəhexev qaxefəre xer kyertyoqke qezvreləroq.

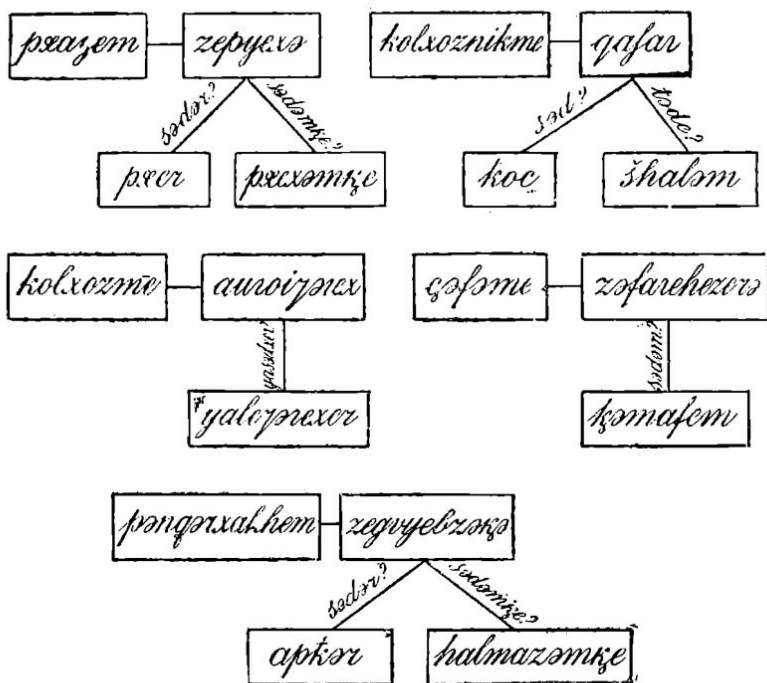
zerep həşter.

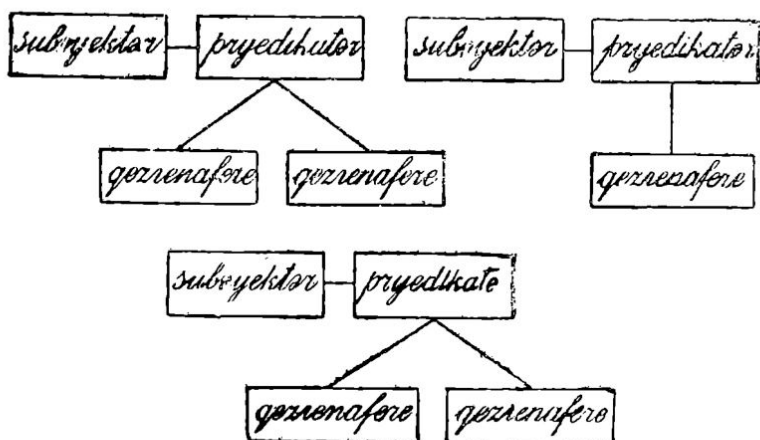
hof 37. mə guşəheuxəre qeroşxəmə guşəhexer axezvra-xəze, guşəheuxəre ubrugəv švhəx (şerəhoqə).

pxəhəm zeryexə. məhəne honarom yeho. şənahəz şeləte. megide qəsfitxər. fəsane qervər. məhənistem yeləqə. qalexer jəgegux. traktorəm əzvar. şhələm qyehəgə.

hof 38. mə kyertyoqmə guşəheuxəre arətxəre xer, zerkələron fayem tyetev, satəre v švtəxəx.

hof 3en 39. švityetradme, məf fedev, kyertyoxer adešvəfi, gušəuxərev məf əuɟ qəroštəxer arəšvtəx.

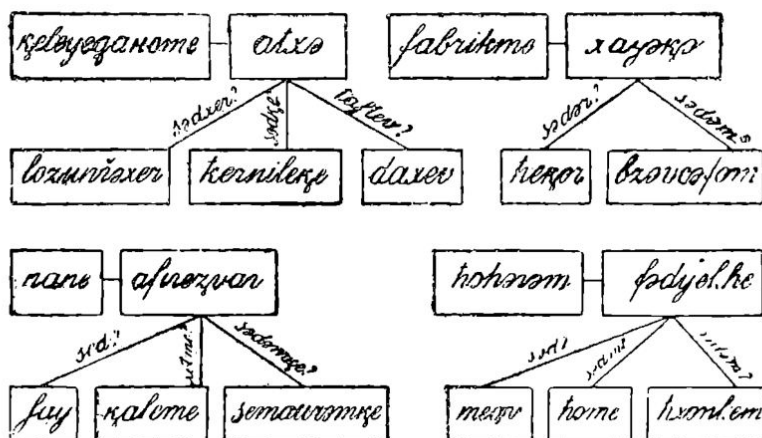
leğərer gubrozum ЈЕВАГО. һахом вәләмхер хурем
[yerexux. kolxoznikme vezərəm kartof qaşar.

hof 5en 40. mə guʃəuxərev qəroʃtme, sub'yektəmre ɸryedlikatəmre ʌfəʃbʌlev, pəmək guʃəhexer qəzxaʃev xetxer qəxeʃvtəxək.

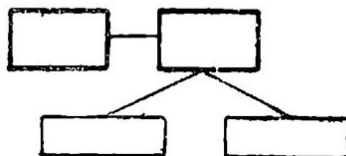
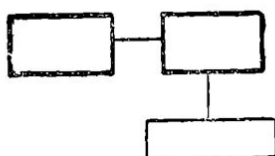
stancer.

meʒokur ʒexev stancem qəhufieʃt. kassirəm bilyetxer
yeʃex. meʒokur qəhofie. qəfəxer stancem qəqezerexəx.
waʃonme qəfəxer qarəplə. waʃonəpɖəme konduktorxer
ahutəx. konduktorxer bilyetme yarləx. zwonokəm to
qyevagəx. qəfəxer zererequzəzəx. meʒokur qekuvi yeʒar.

*hof 5en 41. mə kyertyoyme arət guşəheuxərəxer zerezəkələ-
ron fayem tyetev, satərem tyeşvtxeřəx. sub'yektəmrə pryedika-
təmrə apeməkevn qəxələrexe me adezvretə.*

hof den 42. mäs aug gušəheuxərev, pionyerne araye qettxəst-xər, kyertyoyme arəzvrecok.

pionyerəm ipšerəlxer derov yerəcaqex. pionyerər komsomoləm deherəhe. pionyerər derov yege. pionyerəm yegepe məlkur qyeuxume.

hof 5en 43. skovkeme updev adetme yalətərev, pryedikatəm yerxəre guşəhexer axəzvreucoze, guşəheuxəre ubruxer švtəx.

qalem... qəxižəg. (səd? sədqe? sədəm?)

haɣom... difərex. (sədxer? təde? sədəm deɣ?)

qeleyeqarome... jatxəg. (səd? təde?)

kolxoznikme... aypqe. (səd? sədqe? sədiro?)

haɣom... qəubətəg. (səd? sədqe?)

§ 6. guşəheuxərem xet guşəheme zəxo- kərev afexuxere. guşəhe lapsemre aɣ qəpəhexeremre.

hof 5en 44. tyešvtəxə qəxuxə, tokkexer zədəfətxeme adape-
ke tyexnike zəfihere guşəher, zərəxetən fayem tyetev qvreucu-
ze švə.

tyexnike... zədapə itərəp. tyexnike... pəənqev xəxo.
tyexnike... zedrežen fayə.

hof 5en 45. modrer zərəšvəgərem fedev, məfi tokkexer zədə-
fətəme adeɣ, traktor zəfiherer axəzvreucoɣze švə.

... mazo. ... rezoɣ. ... mazoɣ. traktoristem ... zeryefe. ...
meqv-meɣ məhəneme aɣəɣ. mə əleuɣ.

hof 5en 46. tyešvtəxə qəxuxə briḡad zəfihere guşəher zə-
xoqərev zərəxurem pərdəv qəxəšvtəxəi, əuɣə qəpəhexerər ti-
rye qərvqe qəpəšvxze qəzvreləroɣ.

zəre pəɣəɣter. briḡade-r
briḡade-xe-r

Briřad.

syate, yařenere **briřadem** xetev, hof yeře. zeķe **briřa-**
dem xetxer, hudarnikəx. zeķe **briřader** zerezurer, nev-
řəriř. mə **briřadem**, adre **briřademe** anaři naři derov,
anaři řsəņķev hof yeře. mə **briřadem** adre **briřadexer**
qyenəqoqux. yařenere **briřader** doske řləřəm zəratxa-
rer, be řerer.

hof řen 47. guřəheuxərev mə qəthořtkeme **mařən**, **Leķə** ře-
den, **dosk**, **klass**—zəřihoxev qəxəřexerer qəxeřvtxəķəxi, zə řapře
zihe guřəhexer zerezegoķəxere, zerezefemədəxer qəzvřeləroř.

mařənistem **mařəner** yeLeķə. **nařərem** heķe hofev
ařeřtərexer, gə **mařəneķe** ařex. **mařənem** hofəř qəřfi-
řepsəņķař. **ti****mařəneme** tyagurun řaye. ředenəmkə řřen-
rupdəxer teleķə. ředenəmə dosker řəsleķəř. **klassəř** te-
reqabze. **klassəm** řə qabze qiteřaři.

hof řen 48. guřəheuxərev qerořtkeme atyeřvtxəķi, guřəhe ze-
ředəv zə řapře zihev qəxəřexereme guřəhe řapřev axetxer qəzv-
retxəř.

řəm iħəřən tyegurun řaye. **řəř** kolxozəmkə fyedeřxo.
tikolxoz **iřəxer** derov aħəřəx. **řəxer** kum qəřex. **řəm**
vane təřalři. **unəř** zəħəxə. **unemķe** ro. **unem** əřři
abře.

hof řen 49. mə guřəhexer guřəheuxərevme aķezvřeucox.

z e r e ř ř ə ř t e r. **ti**kolxoz leřəře zexelřenəř əuxəř.
kolxozəmə ileřəřexer yeuroiřəx.

kolxozə-r	se-txə	sə-tye-txe
kolxozə-m	o-txə	de-se-txe
kolxoz-m-e	ye-txə	sə-fe-txe
kolxoz-xe-m-e	te-txə	ma-txe-x
kolxoz-xe-r	řo-txə	ze-de-txe-x
ti-kolxoz-ə	a-txə	tə-ze-de-txe
tiKolxoz-m-e	sə-ře-txe	

hof 50. ĩlařolev mǝ qerořtǝm itxarexer, řqǝřvace me ařǝ
zvřeucoxi, guřǝheuxǝřev řvtxǝx. guřǝheme qarǝřhexerer tiryǝ qǝ
rukǝ qezvřenafex.

zerǝř ħǝřter: hobořǝ-r maro. hoboř-xe-r ma-ro-x

hobořǝr	marox	řķařer	qǝřezǝx
hobořxer	maro	řķařexer	qǝřezǝ
ataqer	mahoř	bzǝur	mevǝvǝřǝx
ataqexer	maho	bzǝuxer	mevǝvǝřǝ
řsǝr	maďex	traktorǝm	azo
řsǝxer	maďǝ	traktorme	yezǝ
ķeļeyegarom	atxǝ	řřǝlǝr	meřǝgex
ķeļeyegarome	yetxǝ	řřǝlǝxer	meřǝge

adre guřǝheme zeryařxǝřem yelǝtǝřev, guřǝhe-
me zetyeřǝřev ħagi qareře. ař fedev guřǝheme
ařǝķǝ qarǝřereme, řryeřiks ařařo, auřǝķǝ qarǝře-
reme, suffiks ařařo. guřǝheme ařǝřev, mitume azǝ-
řagv itǝme guřǝhe ĩařs ařařo.

hof 51. zǝ ĩařse zihe guřǝhexev, av zetyeřǝřexev, zǝřo-
ķǝřexer ařǝřurexev qettxǝřter, zǝm ǝďer aďrer ďǝlev, qyexev
řvtxǝx. guřǝhe ĩařseme qarǝřǝgǝřer tiryǝ qǝrukǝ ařǝřvǝřǝ qǝ-
zvřeĩařox.

řvǝďer, řvǝďǝm, řvǝďǝķǝ, ařvǝďexer, řrvǝďǝ,
ťrvǝďǝ.

traktorister, traktoristem, traktoristexer, traktoris-
teme.

seleřǝ, oleřǝ, yeleřǝ, teleřǝ, řoleřǝ, aleřǝ.

seĩařǝ, oleařǝ, melařǝ, teĩařǝ, řolařǝ, melařǝx.

setxǝ, feřetxǝ, feotxǝ, řyetxǝ, atxǝ, řatxǝ.

§ 7. guſəheuxərem qəxəfere guſəhexemre pryedikatəmre zerezepxərexer.

hof 52. guſəheuxərev semegumkə itxəreme guſəhexer җАВҮМКЕ қАЗАХЕДҖАҖОҚЕ, pryedikatme Аҗəhərem švyepL.

təzəxetev telaҗe.
se txəL setxə.
qəleyegaror matxe.

tidyeseher tetxə.
se myeləmke setxe.

se festxər.
myerem made.
řazyetər xautə.

təzəxetev kolxozəm təſelaҗe.
txəL megide fesetxə.
qəleyegaror karandañəm
retxe.

tidyeseher tyetradəm de-
tetxe.
se doskem myeləmke sə-
tyetxe.

se axeme Afestxər.
myerem mañənem rede.
řazyetər tirořrafiyem řə-
xautə.

hof 53. semegumkə txərexer ҖАВҮМКЕ qəttxəřxi, guſəhexer qəzaxetəraҗom, pryedikatme səda Аҗəhərer? А guſəhexer qəzaxetəraҗom, pryedikatxer semegumkə zəretxərařexem fedev qədrenerařeme xuftəra? Аřərum guſəhexeme meñənev qərəqərer terezəv xuftəra?

guſəheuxərexeme guſəhexer nañənev qaxedre-
xon tleqəřt. axer qəzaxedҖАҖОҚЕ, meñənev qərəq-
rem yelətərev, pryedikatəm əreke axer qəreLərov,
axeme qyapxərev pryefiksxer qəreñex. guſəheuxə-
rem xet guſəhexer pryedikatəm yəpхərexəv řətəx.
pryedikatəmre pryedikatəm yəpхəre guſəhexemre zə-
ruxəv, zerezəfařexəv řətənəx řaye.

hof 54. guſəhev mə qərořtxer zəzvrevvxi, tokkexer zədə-
řətme Аřətən řayəxer АРƏЗVREUCOҢI, řvityetradme adařvtx.

qəřəxer hayeroplan...	...BƏBƏX.
tixeregv socializmer	...reřsə.
tidyeseher tyetradme	...tetxe.

tramway qalem	...slerur.
myerem mañanem	...de.
tirunerv yegapeme txəl te	...ttxəft.
keleyeragem te tyetradxer	...yetə.

hof 55. semegumke txəre guşəheuxəreme pryedikatəm yepxəre guşəhev axetxeme, pđaremke qarəqərer ba? havmi zərazxa? gavgumke axer zəlyetxəm, səd yatbager? zəxoqəre zafetəbəm, pryedikatəmi səda aşəbager?

stolər yađapem dət.
keleyegaror kolxozəm şəleqarex.
tidyese tyetradəm detetxe.
keleyegaror yegapem şyegə.
tirunerv yegapem txəl fettxəg.
řazyetəm tişenəre xyeğaxo.

stolxer yegapeme adətəx.
keleyagaroher kolxozme aşəleqarex.
tidyesexer tyetradme adetetxex.
keleyagaroher yegapeme aşyegex.
tirunerv yegapeme txəl xer afettxərex.
řazyetme tişenəre xaxaxo.

hof 56. guşəheuxərev mə qethoftxeme, pryedikatəm yepxəre guşəhev axetxer, pđareqə bə qarəqəv švji, šor-šorev švityet. radme adašvtx.

suretər depqəm yehuğər. partər klassəm dət. txələr stoləm tyel. yegaper kolxozəm deherəhe. te jurnaləm tyege. fabrikəm hof yeşe.

pryedikatəm yepxəre guşəhexer zəzetxoqəke, guşəhem paye, zərəz xer qəzerəqxerər, bə qarəqəv zəbəqə, aş yarpərev, ber qəgenafev pryedikatmi pryeffiksxemre suffiksxemre qərefex. pryedikatəmre guşəheuxəgem qəxefere guşəhexemre sədiroqi zerezefarexev, zərxəgexev şətanəx fayə.

hof 57. məj tyešvtəxə zəxuxə, pɾyedikətxemre guʃəheuxəxem qəxəfere guʃəhexemre zerezerxəren fayem tyetev zəzv-rezefəʔəx. tokkexer zədəfətxeme adəpəke ʃətən fayexer, ʃor-ʃorən zvrəucəʔəx.

oʃxə.

oʃxəceħxov qəxiʒəʃtərexeme meqəħxo ...pəhuqəʃtəre. ʔe... qiləg, ʔəm dəʔə... zarirehvanʔəʃtəre. psə he-lərvaneme psər ...dəʃtəre. Aləkəpəʃoxer dəʃeyərev, qele-qərv... psəm xetərex, oʃxə... tyeuʔəg. tərər qyersev dunai... daxev xure. oʃogu... leɾupqops qəriʒəg.

§ 8. pəgɾvəqəme yəpɾərexer.

pəgɾvəqəxev zə pəgə zaqo qezreLəgəxer, zə pɾərem itev qəho. zefedev bexer qezreLəgəxer, be pɾərem itev qəho.

guʃəhem pəye:

klassər tereqabze.

klassəm ʔə qabze qite-
raħe.

pseuʃħem psə iʃəqəg.

ucəm psə iʃəqəg.

be pɾəgər qezreLəgəxer adəʔəbzeke ʔoucuɾov qəhox: „xə“ qezəpəħeke arə zər, adrer „e“ qəzəpəħeke arə.

guʃəhem pəye, z ə r ə z x e r.

txələr

txələm {

klassxer tereqabzex.

klassxeme ʔə qabze qə-
rəterəħe.

pseuʃħexeme psə yəʃə-
qəg.

ucəme psə yəʃəqəg.

ucəxeme psə yəʃəqəg.

bexer.

txəlxer

txəlxeme

txələme

hof 58. pəgɾvəqəv mə qəroʃtxer be pɾərexev ʃvəx.

brez—brezher	mañan —	šhenrupđ —
pələ —	fabrik —	qvag —
stol —	kolxoznik—	txəl —
šəhe —	hudarnik —	šəbz —
qamzegv —	tyetrad —	xə —
ze —		gubgv —

hof 59. nañəre rapñev zə pđarev xel pğəvəqəxer qəxə-
švtəxəx, yetəne be pđarev xel pğəvəqəxer qəxəšvtəxəx.

РҶАҶЕР.

РҶЕХӘР, РҶЕРСӘР САҚӘВЕН, САВГУКЕ РҶЕРСӘМЕ, РҶЕХӘМЕ
ОВЗЕРУР САҚӘРҶЕН, АМАҚЕХЕР ҚӘШЕҲУ.
linyeyker sabləgov səqesə, pđablexer qəšəhə,
pəem səfyetə. ramxer zexarce,

hof 60. məš qəxəsev pğəvəqəv xetxəqəreme atyešvtəxə,
nañəre rapñev pğəvəqəv zə pđarexer švtəxə, yetəne be pđare-
xer švtəxə.

ҚӘМАҒ.

РҶАШЕХЕР ҺҶОНТЕҶЕР,	đəhem qəxaxo,
qəragəxer plegutxerəp.	pəxor yereštə,
đəřəxer qašo, šofər fəřə.	mələm əder,
vəme osər atiz,	pəxor jezyede.
xvateme adiz.	osər hetašhem šheřəs,
	səxər dəřəme apiz.

hof 61. tyešvtəxə zəxuke, pğəvəqəxer be pđareme arə-
tev švə.

zerepñəfter: kolxozxeme leřəre reñezerənər ra-
requr.

kolxozəm leřəre reñezerənər rirequr. hudarnikəm
derov hof yeře. mañanem hof əməñev řətərep. kolxo-
zəm kulakər qyerəi. kulakəm xəbar neřqəxer kolxozəm
fyerehu. a hofəmke yefendər kulakəm deherəhe.

§ 9. Pqəroçə renefarexemre mərenefarexemre.

hof 5en 62. mə guşəheuxərev qəroştixeme pqərvaçev qaxefarexeme şvʏapl. brvibumkə arətxareme zə guşəhexev qaxefarexer zefedexa? zəki zegoxxereba?

stoləm řazyet tyel.
řazyet tyegar.
klassəm stol dət.
partxer ərecekəţənev,
pəxəşə yegarəpəm qervar.
gubrom traktor jezo.
stol utyemətəşh.
gəxəşo utyeməuzuntx.

řazyetər stoləm tyel.
řazyetəm tyegar.
stolər klassəm dət.
partxer ərecekəţənev,
pəxəşer yegarəpəm qervar.
traktorər gubrom jezo.
stoləm utyemətəşh.
gəxəşom utyeməuzuntx.

Adəřabzem pqərvaçexer təcucurov zetyefərev qəxefex. zər, pqərvaçexev **renefarexev** təcəşərvazexev qəthoxerer arə. məxeme auŋkə, guşəheuxərem zerexetxeme yalətərev, -r, ye -m qarəşh. Adrer, **mərenefarev**, təcəşəmərvazev qəthoxerer arə. məxeme auŋkə zi qarəşherəp.

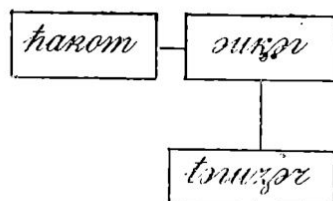
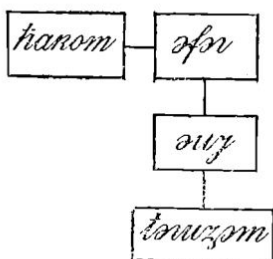
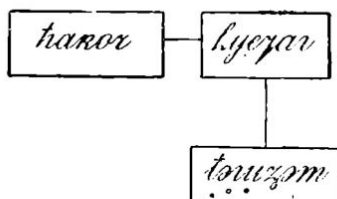
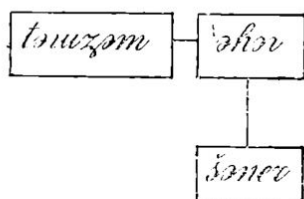
hof 5en 63. guşəheuxərev mə qəthoştixeme pqərvaçev xetxəkərev axetxər, pqəroçə renefarexev şvʏəze atyēşvtxəq.

klassəm doske dət. plakaf setxə. dəpqəm lozunř yetəhułə. kraskere unaşhə arale. həme meqv aħxə. kolxoznikme varze zətəralhə. dəpqəm tablice pəlar. xedən ħti, dosker ləqə. kəleme aqexer, aləqvaqexer tyetrad datxex.

§ 10. ԲԳՐՎԱԳԵՔԵՐ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄ ՍՈՒՅԵԿՏԻՎԻ, ՔՐԵԴԻԿԱՏՈՒՄ ԿԵՐԽՈՐԵ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄ (ՔԵԶՐԵՆԱԳԵՔԻՎԻ) ՔԵԶՐԵՄԱԳԵՔԵՐԵ.

ԲԳՐՎԱԳԵՔԵՐ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄ ՍՈՒՅԵԿՏԻՎԻ, ՔՐԵԴԻԿԱՏՈՒՄ ՔԵԶՐԵՆԵԲԵՐԵ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄ (ՔՐԵԴԻԿԱՏՈՒՄ ԿԵՐԽՈՐԵ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄ) ՔԱՔԵԲԵՔ.

հոֆ շեն 64. ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄԵՐ ՅԵՐԱՏԱՐԵՔԵՎ, ՄԵ ԿՅԵՐԿՈՐԵՎ ՔԵՐՈՏԽԵ ՏՅՎԱՐԼ. ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄԵՆ ՄԵ ՔԵՐՈՏԽԵ ՏԱՏԵՎ **ԽՐՈՅՐ** ՅԵՐԻՈՐԵՐ ՔԱՔԵԲԱԴԱՐ՝ ՄԵՏ ՍՐԴԵՎ ՖԵԲՐԵՍԿՏԻՔԵՐ ՏԵԴՃԱՐ՝

հոֆ շեն 65. ՄԵ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄԵՆ **ՄԱՒՈՒՆ** ՅԵՐԻՈՐԵ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄ ՔԱՔԵԲԱՐԵՄԵ ՏՅՎԱՐԼ. ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄԵՆ, **ՄԱՒՈՒՆ** ՅԵՐԻՈՐԵՐ ՍՈՒՅԵԿՏԻՎ ՔԵԶՐԵՄԱԳԵՔԵՐ ՔԱՔԵՏՎԵՔԱՔ.

ՄԱՒՈՒՆԵՄ ԵՐՈՎ ՀՈԲ ՀԵ. **ՄԱՒՈՒՆԵՄ** ՀՈԲԵՐ ՔԵՐԵՍՏԵՆՈՒՄ. **ՄԱՒՈՒՆԵՐ** ՄԵԿԱՆԻԿԱՆ **ՃԱՅՈՒՄ**. ԿԵՐԱՐՈՒՄԵ **ՄԱՒՈՒՆԵՐ** **ՃԱՅՈՒՄ**. **ՄԱՒՈՒՆԵՐ** ՅԱՎՈԴՄԵ ՔԱՅՈՒՄ. **ՄԱՒՈՒՆԵՐ** ՅԱՎՈԴՄԵ ԱԴԵՏԱՔ.

հոֆ շեն 66. ՆԵՏ ՏՅՎԵԴԻ, **ՔՐՈՅԵՐ** ՅԵՐԻՈՐԵ ԳՍԺԵՐ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄԵՆ, ՔՐԵԴԻԿԱՏՈՒՄ ՔԵԶՐԵՆԵԲԵՐԵ ԳՍԺԵՄԻՆՈՒՄ ՔԵԶՐԵՄԱԳԵՔԵՐ ՔԱՔԵՏՎԵՔԱՔ.

pionyerər—zəke dunayem leʒero qaləv tyetmə yanəb-gerov ʃət. yegenəm yegurunəv, pionyerəm te pšerəl fe-teʒə. pionyerer ʒenəre-gešenəre zerirotənəm pəl. zəgo-reke hepəherv fayexə zəxuqe, naʃi qele qərvxer pionye-rəm deʒ marox. pionyerer pšaunəgem, qəvzenəgem fe-bane. komsomolər pionyerəm dehepəhe. pionyerər hok-tyabrəte qərume adehepəhe.

hof ʒen 67. pəqəvəqəv mə qeroʃtxer, azənəqome sub'yektev axetxev, adərərme priedikətar qəzrenəfəre guʃəhev axetxev, gu-ʃəbeuxərexer ʃor-ʃorev ʃvtəx.

pəxəv. kəmə. mələ. zəhuqe. qolez. quʃhe. ataqe. hə. ruɖhun. mələ. meʒokv. hxonk. karandaʃ. stol. dəʒə. traktor. pəxə. pələ. tʃerumqəʃ. ʃəqəre. fabrik.

z e r e p ʒ ə ʃ t e r. pəxəxor qiuq. qaləme pəxəxom zə-ʃagəpəqə.

§ 11. guʃəbeuxəgem zərexetəm yelətərev, pəqəvəqəme zəxoqərev afəxvxe—auʒ qapəhexere.

1. (xet txerer?)...	qeleɣegaror matxe.
1. (xet zətxərer?)...	qeleɣegarom yetxə.
1. (səd tyetər?)...	ostərer stoləm tyet.
1. (sədəm qərenəfəre?)...	ostərem uner qyerənəfə.
2. (xet qəʃerer?)...	yane pšəsezəyer yaslem qyeʃe.
2. (səd qəʃerer?)...	qaləm hər pšəm qyeʃe.
3. (xet zəritəre?)...	qeleɣəgəgem tyetradər qele- ɣegarom ryetə.
3. (səd zəritəre?)...	qaləm həm mequr ryetə.
4. (təde zədervərexer?)...	qeleɣegaroxer qaləm rvərex.
5. (səd zəreʃxerər?)...	qeleɣegaror qeleməm retxe.
5. (sədqe txere?)...	qeleɣegaror qeleməmke matxe.

guſəheuxəgem qəzeraxafexereme yaLətərev, pə-
rvaçeme zexoxəgexer afexux, aujke r, ye-m qa-
pehe. guſəheuxəgem pəgrvaçexer qəzeraxafexerer,
meħanev ſəryaħer, updexemke qerħen plexəſtəx.

hof ĵen 68. tyeſvtxəka zəxuqe, tokkeme adapeke **traktor** zə-
fiħore guſəher, guſəheuxəgame zeraxetən fayem tyetev, xəzvreu-
coſze ſvħə. əujke qarəħerem dəzvretə.

traktor.

mts-m qəraſi, tikolxoz qaſaġ. pkedətəm ĵev
qaresəġ. kolxoznikxer qyezereuġoilaġex. bere ... ye-
zererepləġex. qelexərvxeri zerereġuħoxev, qyedekəſ-
təġex. sovzebe pceħaħexer paħaġ. məġe tidəġvxe
azəſtəx. kolxoznikxer yegurux. traktoristem ənaħe
leħev təyeretə.

hof ĵen 69. tyeſvtxəka zəxuqe, **pryedsyedyetel** zəfiħov qəxe-
fəġer, tokkexer zədəſətmə adapeke xəzvreucoſze ſvħə.

zəhukem ipryedsyedyetel.

zəhuker zeryeſe. qeguſəhenke fayem, ... guſəhe
ryetə. guſəhe ſufaye zəxuqe, yeſvhv. qeguſəherer
reməx zepireun fitep.

hof ĵen 70. tyeſvtxəka zəxuqe, tokkexer zədəſətmə adapeke,
pəgrvaçev skənkeme adetxeme qarəħen fayexer apəzvreucoſze
ſvtxəx.

zerepħəſtəġ: pxaħem əħəġ.

1. ...əħəġ. ...tyezerəġ. ...yethvaġ. ...deſ təſəħaġ.
ovzerur qəfeſəħəġ. (pxaħe).

2. zepixəġ. rəzepixəġ. əħəġ. yerekaħə
(pceħ).

3. ... stoləm tyel. syegar. bibliotyekəm sñə-
təre, (txəl).

hof 71. pəgvaçev mə qeroſtker zemqe zərəz pdağem itkev
sub'yektəv, guſəheuxərexer švtə, yetəne be pdağeme arətkəv
švtəx.

zerəpəſtər. krasnoarmeyecər řazyetəm yege.
krasnoarmeyecəxer řazytəm yegex.
krasnoarmeyecem txəl yetə.
krasnoarmeyeceme txəl atə.

krasnoarmeyec. hinjyenyer. qeleyerağ. traktorist.
ruke. haço. ħaro. maħənist. priedsyedatyel. hařronom.
doktor. pəngərxałħ. ħekuḡe. řazmaḡe.

hof 72. šhev mə řuqəzegeřtəm xet guſəheme arəreucoren
fayəxer, řor-řorev arəzvreucorī atyešvtəqəx.

tyexnik.

tyexnike... zədape itərəp. tyexnike... pənqev xəço.
qev qaugurħesə... be. maħənez... aḡape maħənaqe...
qyehex. heqe hofev aḡeřtəre... maħəne... aḡev xure. ti-
zawodme maħəne dergv... aḡetev xure. sowxoz... kol-
xoz... traktor... kombayn... yaheh. a maħəne... yazyeha-
kere yağepsəkere zedreḡen fayə. tyexnik... zetəməraḡe
xuřtər.

§ 12. pəgvaçexer zerəhexeze guſəhe zexel zerexuxere.

stoləm əlaqo ageterezəřər.

unem əřħe abge.

unem əlegv atħeqə.

kolxozəm iməlkv dergv
zyethen fayə.

ħəm əlavze paupqə.

meləm əřo gedəgv aḡə.

kolxozme yaleřərexer

bervareh.

remafem ikeřxer qakox.

ḡəřəm əqotame řəm qə-
gvikəqər.

stol laqor ageterezəřər.

unařħer abge.

une legur atħeqə.

kolxoz məlkur dergv zyethen
fayə.

ħə lavzer paupqə.

melařor gedəgv aḡə.

kolxoz leřərexer bervareh.

remefe keřxer qakox.

ḡəř qotamer řəm qəgvikə-
qər.

hof 3en 73. məxeme yagevaxer qyāšvt:

1. gušəhev semegumkə qettxərexer gəvrumkə qəzəttəxətem sədə əfəhərexer? arəkə šət gušəhexeme sulfiksev qarəfiərexeme gəvrumkə qəzəttəxətem sədə əfəhərer?

2. auyərqe šət gušəhexeme pryefiksev arətərexemi sədə əfəhərer?

3. gušəhexer zəzəxəfiem, zəxəfiere gušəhexeme zəxoqəre zəfəxure qəxəkəgə?

gušəheuxərem xət gušəhexer zerezəpxərem ifəšhefevi, pəmək gušəhe zərxəkəxer adəřabzem ihex. **zəyemre iyemre** qətho zəxuqə, axeme qəhvəkəv yaher təcurov mexu. **zəyem** əuykə sədiroki-m rətəšt, **iyem** əreke pryefiksxer, zəyer qarəlagov, qərefiex. əf fedev **zəyemre iyemre** qəzəthoxəke, gušəhiuqə, zəm zər yərxərev, qetehox. gušəhem řaye: **kolxozəm iməlkv, unem əlegv.** mər zə qəhvəkər arə.

yətonerer, **zəyemre iyemre** zəxəfiexev gušəhe zəxel zəxvxeqə arə. gušəhem řaye: **kolxoz məlkv, une legv.**

məf fedev gušəhexer zəřəfiexeme gušəhe zəxel xuxev, adəřabzem bce qəxafe. əf fedev gušəhexer zəzəxəfiexəke, yaqəhvəkəqi, zəxoqərev afəxv-xeremki gušəhe zəxəlev zərexuxere oje.

hof 3en 74. əřəke qədrelərvərexeme afedev, řərvəqəxer zəxəfiexi gušəhe zəxel xurexev mə gušəheuxəreme axətxeme atyešvtxəqi, adər qəzvretə.

kommuniste partiyer kərero klassəm ipəf. traktor zavodəm iplan yerecaqə. kərero klassəm kommuniste partiyer ipəřev, hoktyabre ryewolyuciyer əhəg. adəře řazyetəm tyege. tiyegape dəpq řazyet qədyereqə. kolxoz məlkum tyegurun řaye. kolxozəhəxer derov tərən řaye.

hof 3en 75. bəvritumkə itxere gušəheuxəremə, **ziyemr iyemre** qəzəraxəfəxerem řvyerl. **zəyemre iyemre** zəxəfiexev gušəhe zəxel zəxuqə, gušəhe lapseme zəxoqəre afəxva? taxer ara, zəxoqərev afəxuxerer?

qvagem əguzegv yageper
it.

unem əšhie aɣale.

vanem əqvape hıxomlaqer
hoxezax.

šalem əde gvane xure.

kəmafem ikəşxer kəhəx.

qoge guzegum yegaper it.

unašhier aɣale.

one qvape hıxomlaqer hoxezax.

šelader gvane xure.

kəmefe kəşxer kəhəx.

hof 76. seucurov zegotev qettxəreme, gušəhev xetxəkərev qəxəfərexeme švyaɾL. aɾe dedev semegumke a gušəhexer tavštey qəxəfərexə? azəfəgurem tavštey qəxəfərexə? yazaqov zəfətəxem auɟ qafəhiəfərexer aɾətəɟxə? pemeq gušəhexeme zafəbexem, auɟəɾqe aɾətərexer te xurexə?

ucəm osepsər tiz.

kolxozəm brišadexer ərenəfərex.

gvaxor kum il.

qvander dəřəšhem tyəs.

ucəm əthape osepsər tiz:

kolxozəmiɾawlyen brišadexer ərenəfərex.

gvaxom əq zəpəkəkəq.

qvandem inabro dəřəšhem tyet.

uc thiapem osepsər tiz.

kolxoz ɾawlyenem brišadexer ərenəfəx.

gəxəqəɾzəpəkəkəq.

qonde nabro dəřəšhem tyet.

hof 77. semegumke ɾəɾvəqexer gušəhe zaqov qettxərex, auɟəɾqeme ɾ ye-m-ev aɾətərexer ɾeməq gušəhexeme zaxəhəxem, qafənaɾexə? atyešvtəki, zəzəxəhəxem axer zədefətəv xurexer dəzvretəze qəzvɾəlarox.

qvager
qvagem
traktor
traktorəm
uner
unem
txələm
txələr

qoge sowyetər
qoge sowyetəm
traktor zəwodər
traktor zəwodəm
une legur
une legum
txəl thiapem
txəl thiaper

hof 78. ɾəɾome aqev mə bəlekərexer, zə ɾdərem itəx. məxer be ɾdəreme, šor-šorev, aɾətev švtəɟi, məxeme yagevaɾ qyašvt: be ɾdərexer qəzvɾəlarov gušəhe zaqome aɾətərexer, adre gušəheme zaxəhəxem qafəneɟərexə? be ɾdərexer qəzvɾəlaroxereme aqəzvretəxi qəzvɾəlarv.

zerep^həʃter. qvage^xer, qoge sowyet^xer.

pqərvac^xer zəzəxəhexe^ke, adre gu^həhe zaqome afedev gu^həhexərem qəxəfex. zəxəhiere gu^həheme ya^lətərev, gu^həhexeme zəxo^kəpəgexer afexux. gu^həhem paye, **une + šhie = unašhie, van + qvape = one qvap.**

pqərome a^cxer zəzəxəhexe^ke, gu^həhe zəxel^xev gu^həhexərem qəzerəxəfexere qəozre^həʃtər, gu^həhexərem zerexetəm ya^lətərev məxeme suffiksev qarəhexerər arə.

1. pqərvac^xev meqezera^həxe na^h məxuxeremre meqezəyē^ke uxəre pəkəro zaqo na^h məxuxeremre, əre^ke ʃət gu^həhev zirusem pətəv atxəx.

gu^həhem paye: dəğəšhie, kolxozə^h,
pəxops, həbre

2. meqezera^hə^ke uxəre pəkəro zaqoxemre pəkərvabexemre, əre^ke ʃət gu^həhem pəmətəv atxəx.

gu^həhem paye: stol laqv, yegere bibliotyek.

3. pəkəro pda^hev zere^xurem yemə^lətərev, zəpətəv atxəxere, gu^həhe zəxel^xev zə me^hane zihev xutəgexer, xuxerər arəx.

gu^həhem paye:

pəxəhə ^h	rogurərv	hof ^h aro
me ^h ogervas	psəket	məzo ^h omə ^k
qeleverag	t ^h arumqə ^h	mezpes

hof ^{hen} 79. mə^h šyegi zəyemre iyemre zərxəgəxev gu^həhi^tov qəxəfəgexer, na^həpə rap^həv qəxəšvixə^kəx, yətane pqərvac^xer zəxəhəgəxev, gu^həhe zəxel^xev qəxəfəgexer qəxəšvixə^kəx, gu^həhe zəxel^{me} ya^ltxə^kexeme švyar^l, zəzvra^həx.

hukrainer.

hukrainem iklimat fabev šabev ʃət. qəfəv hukrainem isxer na^həbev zəpəlxer, dəgv le^hənər arə. **hukrainem igubrome** bov šov^hərv dəp^lər ʃə^he. a^h paye arə, hukrainem šov^hərv zəwod^xer bev zəqitər. hukrainem donbass zəfəhov ihem, ələp^qə^ke derv dedev məzo^homə^k bov qə^hə^qəxə.

§ 13. **pqərvacəme yarləšore yazerešətre qəzerəqəre gušəhexer.**

hof ɣen 80. zerepɣəštər mərə, t̪hvi qəzeredrelərvareṃ tyetev, yazerešətre yarləšore qəzerəqəre gušəhexer pqərvacəme qarəzvraɣvi, šor-šorev švtxəʔ. zyazaqom femədeʔev, zexəfiere gušəhe-me zəxoqere zəfexurev xetxer qəzvrelarox, qašvhox. pqərvacəme arəzvrexoštər šov yahehexer arə.

zerepɣəštər. həro.

həkə...	qetabe...	krask...
txələp...	stol...	hudan...
xurəšv...	hə...	gan...
bəf...	cvaqe...	paħo...
karandaħ...	šo...	jaqe...

hof ɣen 81. pqərvacəv mə qeroštəme yazerešətev yarləšov skobkəme adetxer, šhəg zeyerunxev pqərvacəme arəzvraɣvi, šor-šorev švtxəz.

zerepɣəštər. stol in, pyero papq.

stol (inə)	šezəy (kan)	lare (kuv)
pyero (papqe)	ze (pləʔə)	psə (dəhe)
ʃal (ħxo)	van (zə)	lə (ʃəure)
gan (daxe)	kefə (ɣunq)	he (yabʔe)
lepsə (haɣu)	lare (keng)	qale (qəru)
məherəs (xafe)	ucə (qər)	bəraq (pləʔə)
une (laʔe)	sap (ħxo)	qapse (qəhe)

gušəhexev pqərvacəme yarləšore yazerešətre qəzrelaroxere pqərvacəxəme axahəxešə, gušəhe zexeləv xuxev, bere gušəheuxəgəṃ qəxəfex. aʃ fedexev zəxahəxev gušəhe zexeləv xuxəqə, pqərvacəme yarləšore yazerešətre qəzerəqərer pqərvacəme auʔ dede šətəʃt. məʃ fedev məxer zəzəxahəxeqə, zexəfiere gu-

ʃəhe lApseme yAlətərev, zyAzAqom femədeʃev, guʃə-
 hev zexehArexeme, zexokərexer Afexuxev bere qə-
 xəkə. qehvAqev yAhemki məxer guʃəhe zexeləv ze-
 rexuxerer oʃex. guʃəhem pAye, **une + inə = une in,**
van + kə = onAq, qvAg + hxo = qogehxv.

hof ʃen 82. məʃ ʃuqyegi, pəqərvAqeme yAzereʃətre yAflə-
 ʃore qezərəkxer qəxeʃvtxəkəx.

məše fəʃər.

syewyereXəm iləs xurayem əroqəke ryenev mələxer
 zəʃətyeləm, məše fəʃər ʃerseu. mələhXov məʃ tyelxer mə-
 še fəʃəmke, te quhev tiheme Afed. məxeme Atyetev, mə-
 še fəʃər meħARO, roməlev əhXəʃtxeme Aləxu. tyulyenxe-
 mre, morjXemre, pcezyexemre Arəx, məše fəʃəm romə-
 lApXev ihexer. beqe fəʃtri polyar ʃəħəri zəzAgore məše
 melekeʃAgem heqervAdexev meXux.

hof ʃen 83. məʃ ʃvyegi, pəqərvAqeme yAfləʃore yAzereʃətre
 qezərəqev xetxer qəxeʃvtxəkəx.

remafem ʃəʃev səgv qeqəʃrer.

dəhem iləxAn remAfer ugv qeqəʃə. AnAhəv səgv
 qeqəʃrer, ze mezəm sərvı, qəzerəsruherAger Arə. ose-
 səxer pkeše hXvAnteme, ucəme Atizəg. ʃə qAbzer qəzə-
 phuoqe, gum ʃə direkəʃtəre. təger mez hXvAntem əkə-
 bəke qəqorləʃtəre. sədev dexAgA! vAšom hXontAmer tə-
 rixev, ʃorizont kəʃem yerehare fedev pLerufəte. təre
 nebzəy fAbexer zəkeme qAtərizəʃtəre. kəʃeqe qoge rune-
 rur qeLAgofəte.

hof 5en 84. Երևիսոյսմէ իւրեք գոյսիւսոյսմէ իւրեքսոյսմէ, մօ
 քեմէ յօգեւօր զօշո: Իսքեր արօսօ քօրնօգեւ չիւլօշօրէ չիւլօշօ-
 տօրէ զօշօրօհօրէ զօշօրօհօրէ? մօքեր արօքէ չօրօհօ, յօշօ-
 զօր չօշօտօմ սսօօօքսօ արօշօքսօ զօրօնօշօքսօ?

Իյեգօր քօրքեր զօտօ.
 Իիւրսքէ քօկօտքեր յօտօ.
 սնօշիեր կրօսքէ արօ.
 քօնօնօքէ զօսքեր Լօքօ.
 կլօսսօմ տօյսյեգ.
 կլօսսօմ քօնօտօրօն զօտօ
 զօհ.

Իյեգօր քօրքեր զօտօ.
 Իիւրսքէ քօկօտքեր յօտօ.
 սնօշիեր կրօսքէ քօշօքէ արօ.
 քօնօնօքէ զօսքեր Լօքօ.
 կլօսսօմ տօյսյեգ.
 կլօսսօմ քօնօտօրօն զօրօն զօ-
 տօր զօհ.

Կօրօշօրէ յօշօրօշօտօրէ զօշօրօքէ գոյսիւսօքեր
 քօրնօգօքէ չօրօհօքէ, քօրնօգօքէ չօրօշօքէ
 սսօրքսօ արօշօքսօ զօրօնօշօքսօ, գոյսիւ սշօրքօմ
 իսիւսօն մօքսիւք. գոյսիւսօմ քօյէ, քօրքեր զօտօ,
 քօրքեր զօտօ.

1. քօրնօգօքէ կօրօշօքեր զօշօրօքէ քօրնօգօքէ
 արօտօն արօքէ, մօքշօրօշօ չօք յօհ մօքսիւսօն
 մօքշօրօշօքէ սիւքէ քօքօրօ չօք յօհ մօքսիւսօն
 արօ.

գոյսիւսօմ քօյէ: հօհօք սնօքէ, ստօշ,
 հօրօ քօնօքքեր.

2. քօրնօգօքէ կօրօշօքեր զօշօրօքէ, քօքօրօ
 չօքօն մօքշօրօշօքէ սիւքսօն քօքօրօնսօն
 օքէ իտ գոյսիւսօմ քօնօտօն արօ.

գոյսիւսօմ քօյէ: սնօ քօրնօ, կլօսսօմ նօն,
 կլօսսօմ սնօ զօնօտօ, քօնօքքեր.

§ 14. քօրնօգօքէ արօքէ իսքեր.

hof 5en 85. մօ իսյեգի, իսքսօն քօտօքօքէմէ իսյօր, սքօմէ
 յօգեւօր զօշօտ.

տիկլօս.

քօլօքեր,— տիկլօս իւրօն տօնօն, չօշօնսյսյսմ սիւս-
 րօ, իս իսքօշօնօնօն քօյէ,— զօտիսօր տիկլօքէրօ.
 տօշօնի հօհօմ տօ տօյսյօր.

— քօլօքեր, յօնօք քօշօն, Լօնօքսօ սիւսյօքէ
 քօշօքեր, տօք զօհօքէ, զօքօքէ քօշօքեր, չօն-
 իս քօյէ, զօտիսօր քօլօքէրօ.

— mǝde mǝr, qǝblemǝe rezager arǝ. ʃegarom deʃ, mǝʃ deʃǝm tǝrer qǝhouco,— ǝhvar qarbekǝ.

— ade aʃǝrum mǝdrer aʃ rehut, mǝrǝ, lenǝqov syewyerǝmǝe rezager,— ǝhvar aslanǝ.

— ade gǝ, ʃǝ qǝsaʃvǝhv, lenǝqov tǝre qǝhǝpǝmre, qǝqǝpǝmre zǝderezeren fayexer,— ǝhvar qǝleyegǝgem.

— syewyerǝmǝe saǝǝb rezagerǝv sǝzǝucǝqe, gǝbrur tǝre qǝhǝpǝr arev, semegur tǝre qǝqǝpǝr arev ʃuʃt,— ǝhvar salimetǝ. tǝre qǝhǝpǝmǝe rezere derqǝm se sǝǝelǝrǝs ǝhvi, qǝxireʃǝʃǝr.

se tǝre qǝqǝpǝmǝe rezagerǝm sǝǝelǝrǝs,— qǝhvar fatimetǝ.

— sǝdiroǝi, syewyere lenǝqor txǝlǝpǝm ǝʃhǝrǝqe tye-
tev, planǝr aʃǝ, ar zǝʃǝʃumǝgerurǝh, qǝtihvar qǝleyegǝ-
gem.

gǝ klassǝm iǝǝhǝrǝre iʃǝmbrǝvǝrǝre tǝǝn fayǝ.

mǝde, se myetre derǝv sih, se ʃhǝʃt,— ǝhvar batǝr-
bǝy.

— mǝde, ǝ qǝzdeherǝh ǝhvi, megide qyegar.

batǝrbǝyre megidere fyeʃexi, tiklass aʃǝr.

updexter:

1. qǝleme aferezagerǝv qǝleyegager zeryagager qǝvi-
raʃǝv, tara guʃǝhev qǝxǝfǝrǝr?

2. qarbekǝ tara, guʃǝhev gǝbrumǝe rezager qǝzeri-
relǝrvǝr?

3. qǝblemǝe rezagerǝm, syewyerǝr zerǝrehuter qǝrelǝ-
rov tara, guʃǝhev aslanǝ qǝhvǝr?

4. tǝre qǝhǝpǝmǝe rezere derqǝm qǝlǝrǝsev zǝhvǝrǝ
xǝta? ar, qǝzrelǝrov tara guʃǝhev qǝxǝfǝrǝr?

5. megide, uqǝzdeherǝhǝn fayǝ ǝhvi, xǝta qyegarǝr?
ar qǝzyegǝm tara, guʃǝhev qǝfirǝzi qǝzeryegager?

բգրՎԱԳԵՄԵ ԱԺԱՐԵԿԵ, ԲԳՐՎԱԳԵՒԵՐ ՉԱՐԵԼԱՐՈՎ ԳՍՋԵՒԽԱՐԵՄ ԲԵՄԱՔՒԵՐ ՉԱՔԵԲԵՒ. ԱՅ ԱԲԵԴԵՎ ԳՍՋԵՒԽԱՐԵՄ ՉԱՔԱԲԵՒԵՐԵՄԵ, ԲԳՐՎԱԳԵՄԵ ԱԺԱՐԵ ԻՒՒԵՐ ԱՐԱԽՈ.

ԵՒ ԵՂԱՅՏԻԵԳՍԺԵՂԵՎ ՅԱԳՈՐԵ ՉԱԴԽՈ ՅԱՒԱՔԵ, ՏԵ, ԵՒԵԽՈ — ՄԱՒԵՄԵ, ԱԲԵՐԵՏԻԵՄ ԱԺԱՐԵ ԻՒՒԵՐԵ ԿԱԳԵՒ.

ԵՂԱԴԵԳՍԺԵՐԵՄԵ ՅԱԲԱԴԱԴԱԶԵԿԵ, Օ, ՏՈ ԿԱԵԽՈ. ՄԱՒԵՄԵ, ԿԱԴՈՆԵՐԵՏԻԵՄ ԱԺԱՐԵ ԻՒՒԵՐԵ ԿԱԳԵՒ.

ՏԵ, Օ, ԵՒ, ՏՈ, — ՄԱՒԵՄԵ, ՏԻԵՄԵ ԱԺԱՐԵ ԻՒՒԵՐ ԱՐԱԽՈ. ՏԻԵՎ ԲԳՐՈՎ ՅԱՅԵԳՍԺԵՒԵՐԵՄ — ԿԱՅԵՆԵՐԵՏԻ ՐԱԽՈ.

ՄԱՐ, ՄՈՐ, ԱՐ — ՄԱՒԵՄԵ ԲԳՐՈՒԵՐ ՉԵՂՐԵԼԱՐՈՒԵՐԵՐ ԱՐԱԽՈ.

— ՄԱՒԵՐ, ԿԱՅԵՆԵՐԵՏԻԵՐ ՉԱՐԵԼԱՐՈՎ ՉԵԴԽՈՒ.

ՄԱՐ — ՅԱԲԱԴԽՈՐԵՄ, ԵԼԱՐԵՎ ԵԼԵՐԱՐԵՐ ՉԵՐԵԼԱՐՈ.

ՄՈՐ — ԿԱՂԵՎ ԵԼԵՐԱՐԵՐ ՉԵՐԵԼԱՐՈ.

ԱՐ — ԿԱՂԵՎ ԵՄԱԼԵՐԱՐԵՐ ՉԵՐԵԼԱՐՈ.

ՏԻԵՄԵ ԱԺԱՐԵ ԻՒՒԵՐ:

ԲԳՐՈՒԵՐ ՉԵՂՐԵԼԱՐՈՒԵՐԵ:

ՅԱՐԱՅՒԵՐ: ԵՒԵՐ:

ՅԱՐԱՅՒԵՐ:

ԵՒԵՐ:

ՏԵ	ԵՒ	ՄԱՐ, ՄԱՅ	ՄԱՒԵՐ, ՄԱՒԵՄԵ
Օ	ՏՈ	ՄՈՐ, ՄՈՅ	ՄՈՒԵՐ, ՄՈՒԵՄԵ
		ԱՐ ԱՅ	ԱՒԵՐ, ԱՒԵՄԵ

hof 5en 86. ԵՐՎԻՍՈՒՄԿԵ ԻՒՒԱՐԵՒԵՄԵ ՏՎԱՐԼԻ, ԲԳՐՎԱԳԵՄԵ ԱԺԱՐԵ ԻԵՎ ԲԳՐՈՒԵՐ ՉԵՂՐԵԼԱՐՈՒԵՐԵ ՉԱՔԵՏՎԱՔԱՔ. ԳՍՋԵՒԽԱՐԵՄ ՅԵՐԵՒԵՒԵՄ ԿԵԼԱԴԱՐԵՎ, ԱՍՂԵ ՉԱՐԱՒԵՒԵՐԵՄԻ ԱԴԵՂՐԵԴԱ.

ՄԱՐ ԵՐՎԱՏԵ ԻՒԱՐԵ.

ՄՈՐ ԵՐՎԱՏԵ ԻՒԱՐԵ.

ԱՐ ԵՐՎԱՏԵ ԻՒԱՐԵ.

ՄԱՒԵՐ ԵՐՎԱՏԵ ԻՒԱՐԵՒ.

ՄՈՒԵՐ ԵՐՎԱՏԵ ԻՒԱՐԵՒ.

ԱՒԵՐ ԵՐՎԱՏԵ ԻՒԱՐԵՒ.

ՄԱՐ ՄԵԴԻԴԵ ԻԿԵԴՐԱԴ.

ՄԱՅ ԵՐՎԱՏԵ ՔԼԱԿԱԴԱՐ ԱՒԵՐ.

ՄՈՅ ԵՐՎԱՏԵ ՔԼԱԿԱԴԱՐ ԱՒԵՐ.

ԱՅ ԵՐՎԱՏԵ ՔԼԱԿԱԴԱՐ ԱՒԵՐ.

ՄԱՒԵՄԵ ԵՐՎԱՏԵ ՔԼԱԿԱԴԱՐ ԱՒԵՐ.

ՄՈՒԵՄԵ ԵՐՎԱՏԵ ՔԼԱԿԱԴԱՐ ԱՒԵՐ.

ԱՒԵՄԵ ԵՐՎԱՏԵ ՔԼԱԿԱԴԱՐ ԱՒԵՐ.

ՄԱՐ ՄՈՅ ԻԿԵԴՐԱԴ.

məxer qaleme yatyetradəx.
mər megide itxəl.
mor aslan ityetrad.
ar qasime ikarandañ.

məxer axeme yatyetradəx.
mə txələr megide iy.
mo tyetradər aslan iy.
a karandañər qasime iy.

pqərvaceme adape itxev pqəroxer qezreLaroxe-
reme, guşəheuxəgəme zeraxetəm yelətərev zexəqə-
rexer afexux, aujəqe suffiks zefeşhafxer qarəfex.
guşəhem paye, mər, məş, məxer, məxeme.

pqəroxer qezreLaroxere guşəhe pseov şəmətəş-
xev guşəheuxəgəm qəxafexev mexux. məş fedev
zəxuxəqe, suffiksev apətərexer qarəneşxerəp, zir-
se guşəhem əujəqe şəhev mexux. guşəhem paye,
mər megide itxəl. mə txələr megide iy.

pqəroxer qezreLərore pryefiksxev mə, mo, a —
zəfihoxere guşəheme apəmətev, şhafev atxəx.

hof 5en 87. məş švyegi, šheme adape itev qəxəfərexəme zə
liniye adezvretx, pqəroxer qezreLarov qəxəfərexəme liniitv ade-
zvretx.

tikolxoz.

te tikolxoz „şəheqəqe“ raho. mə kolxozəm derov
hof zerişere, bere řazyetəm qyetxə. tərvase, se ar řa-
zyetev zerətəm syegar. anah derov hof zəşereme te ti-
kolxoz aşəş, adre kolxozxeri aş qəqərəpləx, ihof şaqe
zerəraşə.

hof 5en 88. šhexeme, pqəroxeme yayev yahəLərexer qezreLə-
rov məxeme axetxeme adezvretx. zepstevmi zəfedev qəxəfərexə?
guşəhe pseov qəzxəfərexer taxer arəxa? guşəheme pryefiksev apə-
fi, guşəhexeme apətev qəzxəfərexer taxer arəxa?

mə txələr sesəy.
sitxəl derov zyeseñe.
mə karandañer ouy.
vikarandañ partəm tyel.
mə txələr megide iy.
megide itxəl stoləm tyel.

səñxenəm əreqe, she setñeqə.
uñxenəm əreqe, phe tñeqə.
uzəñxəxəqe, uje psə derədəñ.
pşhe qabzev fəqe.
megide əşhe arigeupxəvəg.
qaleme alaəoxer aləqəx.

šhev pǵərov guǵəheuxərem xetme yayeŋ yaħə-
 ǵarexer, adəǵabzem toudurov zetyefərev qəxəfex-
 aƀerər məxer arəx:

guǵəhe pseuxer

zə pǵarexer:	bexer:
1-re šher. sesəy	tetəy
2-re šher. ouy	šoşuy
3-re šher. iy	yay

pryefiksev guǵəheme
 zəpəheke

zə pǵarexer:	be pǵarexer:
si-	ti-
vi-	švi-
i-	ya-

yaŋonərər məxer arəx:

zəpəzxeŋ	bexer
1-re šher. sə-, s-	tə-, t-, ʔ-
2-re šher. u-, p-, p-	šu-, šv-
3-re šher. ə-	a-

ucuriŋov pǵərvəqeme adəpe itev mə qedrelervare-
 xeme, šhəxeme yayeŋ yaħəǵarexer qezreləroxerər
 arəho.

yaŋonere ucurov šhəme aǵəǵ pǵəroxer, ye yaħe-
 həlxer qezreləroxev məxer: s-, t-, p- meqezaraǵev
 zəhuxexereme yaŋəŋərev, zəxoqərev mexux: meqe
 degume zahuxəke, zeremeqe deguxev qanex, guǵə-
 hem paye, **spe**, **slaqo**, kəir zefetəze qetħore ma-
 qem zəhuxəxəke, yeŋxeri kəir zefetərev qetħore
 maqexev mexux, guǵəhem paye: **the phe**. məxer
 zerezexetxərem fedev txəren fayex.

hof 5en 89. mə guǵəheuxəreme atyešvtəki, mošteŋ švityetrad.
 me adašvtə, zəbrv Lenəqomke (semegumke), šhəme yayexer qez-
 reləroxere zəxetxer švtə, adə Lenəqomke šhəme aƀqəxer, ye
 həhəlxer qezreləroxere zəxetxer švtəx.

vihof 5e, recake. mts-m tikolxoz traktor qəgervar.
 pəlapem sipaltev pəlar. qəleme ahəxer atħekə. klassəm
 šudəs zəxuxə, švipəhoxer zəǵəšvxəx. klassəm šudəħe zə-

xuke, švLaqoxer švLeqəx. tšhexer yadgəurəvəg. švitxəl-xer, švityetrədxer qəbzəLABzəv zyešvfiex. švišəgənxer pəLəpəmə pəšvLəx. məxer tə tšəqə tšəgəx. šhəpəhəqə yege. pšəpəxəv qərv yegəpəmə mərə.

pqəroxəmə, šhexəmə yəyexer qəzrəLərore pryef-fiksxer: si — ti, vi — švi, i — ya zəfihoxere pqərvə-cəmə əpətəv ətxəx.

mə pryefiksxer zəpəmətəv ətxəxere, sobstwyen-nəya himyənə zəfəhov — Ləqvəqəxer, qəxer, xere-guxəmə, psəxəxəmə, xəxəmə, rərdəxəmə, qəraləro-xəmə, hukryəjdyenyəxəmə əqəxer ərəx.

hof ɣen 90. məxəmə ətyəšvtəqəi, šfiəmə yəyev yəhəLəgəxer qə-zrəLəroxere, təkəkəxer zədəfətəmə ədəpəqə, šor-šərev zvrəucəv.

tə ...həpəxəv qərvxer yəsləmə šəhəx. se ...həpəhəqə qərv yegəpəmə šyege. klassəmə šudə zəxuke, šə ...pəhəxer zə-šəšvəxəx. məxer qəleyegəromə ...tyetrədxəx. məgə kolxo-zmə ...ləqəgəxer qədetəuxəməg. se ...txələxer txələləmə iləv zyešəfiəx. o ...txələxer pərtəmə tyələx.

hof ɣen 91. məš pqərvəqəmə ədəpə itxer ɣucəv xətəqə-gəx. šuqyegə moštəv švɣə: nəhəpə gəpšəv šfiəmə ədəpə itxer qə-xəšvtəqəxəx. yəbənə pqəroxer qəzrəLəroxere (gušəhəmə zeryəru-sev) qəxəšvtəqəxəx. yəšənərev, pqəromə yəyexer qəzrəLəroxere (gušəhəmə zeryərušev) qəxəšvtəqəxəx.

mərvəfiə təzerəroqəgər.

tikələ məzəmə pəgūnərv fiəzer. yegəpəmə təqəzyəqə-γəm, psəhumqə təhušəgər.

məgide — yey, tə nərə tihremə təLəxəv məz hušom təzəhošəmə, əf se mərəv qəfəsLəgərər! — əhvəg.

fiəməzətə — tədə, tədə? məkəqəmə təzvərobo! — əhvəg.

— kəqənə, məzəpəmə qəzəroqəz!

— nərəx, nərəx! — tšvi tyəqər.

məgide zəfihvəgəmə tənəsər. zərihvəgəmə fədəv, mərəv xətəgər bə.

mərəv təxəfiəgə šhəqə, mərəv pəpəv bəzəvləxəmə fədəš, uxəqən pləqəgər, uxəhəbəmi, pəhəšo ryətə.

mə pəpəxer ərə nəfi, sədəv xəpsəgəv! — əhvəg xəsyənə.

paneme tervi taretheusəxar, av jətmi hov maroqe zədreħxeqər. tħašoxer fləʔəvzev panem riʃərev təqəxe-
kəʔi təqyeʔeʔər.

§ 15. fləʔolme yazexokək.

hof ʒen 92. tyešvtxəkə zəxuqe, fləʔolme aɖəzvretə.

xot.

ʔər qiləg. osər zeryelase, roguher dɣeuxtume, pxešħa-
kexer yerešuix. ʔəm qorume osər aɣvyefie, bħəreme aɣe-
rehələle. ħarzem xetev, uneme zaqəryetə, meħərzə, bgen
ħandexer qadɣeutəx, dəʔ qotamer gvyeutə, qondə nav-
roxer yequte, fezv maqer peħuqə.

hof ʒen 93. tokkišme aɖəreke, fləʔolxer zvreucuʔəx. (uʃəro-
zenəm ɣaye, məʃ əuʔke qettxərexeme, fləʔolev šuzəfeyəʃtxer
axəšvxəx).

kolxoznikər, pxaħer, ruqer.

(xet taʃtev əhoʃtaʔ)

kolxoznikəm, se o ..., mor (ruqer) ..., — ɣəyho
pxaħem.

ruqem se ..., o ..., mor (pxaħer) ..., — qəryeho (kol-
xoznikəm).

pxaħem, se ..., o ..., mor (kolxoznikər) ... — qəryeho
(ruqem).

uʃərozenəm ɣaye:

se selaʔe.

se seruqe.

se serpxaħe.

o olaʔe.

o oquqe.

o opxaħe.

mor melaʔe.

mor meruqe.

mor merpxaħe.

hof ʒen 94. hof ʒənev məʃ əreke vlekəger, moʃtəy zešvxokə:
pəqəvəqeme aɖəre iħxev (se, o, mor zəfəthvərexer be pɖəgə-
xəme aɣəħxev švəx (te, šo, moxer), tokkišme aɖəreke fləʔolev
zvreucuʃtxer, mə qettxəʃtəxeme axəšvxəx.

te telaʔe.

te teruqe.

te terpxaħe.

šo šolaʔe.

šo šoruqe.

šo šorpxaħe.

moxer melaʔex.

moxer meruqex.

moxer merpxaħex.

hof ʒen 95. tokkišme aɖəreke fləʔolxer zvreucuʔəx (šəʃəroze-
nəm ɣaye tħvi qədrelevərexeme, fləʔolev šuzəfeyəʃtxer qaxəšvxəx).

1. se o ... ar
2. se txələper o txələper aʃ txələper
3. se radiom o radiom ar radiom
4. se klassəm ... o klassəm ar klassəm ...
5. se karandañəm o karandañəm a karanda-
ñəm

uʃərozenəm paye.

1) se setxe.	2) se setxə.	3) se syedehu.
o otxe.	o otxə.	o vyedehu.
ar matxe.	aʃ yetxə.	ar yedehu.
4) se sədes.	5) se səretxe.	
o udes.	o uretxe.	
ar des.	ar retxe.	

hof ʒen 96. hof ʒenev mə vlekərem řlařolev qəxəfərexer, gə
be řdarev itev qetətxəx. məxeme atyeşvtkəx.

te tetxe.	te tetxə.	te tyedehu.	te təretxe.
šo šotxe.	šo šotxə.	šo švyedehu	šo šuretxe.
axer matxex.	axeme atxə.	axer yedehux.	axer retxex.

apereşñem, yaʔonereşñem, (se, te, o, šo) adape
itxemre řqəroxer qezreLəroxeremre (ar, mər, mor,
aʃ, məʃ, moʃ, axer, məxer, moxer axeme, məxeme,
moxeme) řlařolxer yaɣusev zəxuqe, řlařolme ya-
přyefiksxer zəxoqərev mexxux.

şñexer qezreLərov řlařolme qarəñexerer:

zərəz řdarexer.

be řdarexer,

1-re şñer. se-, sə-, s-

1-re şñer. te-, tə-, t-

2-re şñer. o-, u-, v-, p-

2-re şñer. šo-, šu-, šv-

3-re şñer. me-, ma-, ye-, ə.

3-re şñer. me-, ma-, a-

hof ʒen 97. mə řlařolkev: señe, sege, sərevo zefihoxerer şñaf-
şñafxev zə řdaremi be řdaremi itxev, şñexemqe zəzvgerəqəx. şñe-
xer qarəLərov qarəñarexer qəzvrotəx.

zə p̄darexer:	be p̄darexer:
se ... (səd s̄here?)	te ... (səd t̄here?)
o ... (səd p̄here?)	šo ... (səd šv̄here?)
ar, aʃ ... (səd ə̄here?)	axeme, axer ... (səda āhere?)

hof ʒen 98. məxeme atyešvtxəki, šñexer qezrelarov řlařolme p̄ryefiksev qarəřarexeme ađezvretx.

se s̄əʃəs.	te t̄əʃəs.	se syege	te tyege.
o uʃəs.	šo šuʃəs.	o vyege	šo švyege.
ar ʃəs.	axer ʃəsəx.	ar yege	axer yegex.

adreme afedev, yaʃenerešñer qarəlarov p̄ryefiksxer qarəməñev řlařolxer ʃəhex. guʃəhem p̄aye, rero, retxe, ʃəs, d̄es p̄eməqxer.

məʃ fede řlařolxeme yaʃenerešñer qarəkeñ ze-
reʃəter, guʃəheuxəgem xetxe zəxuqe, meñanev ya-
hemke teʒex.

hof ʒen 99. məxeme, yaʃenerešñer qarəlarov p̄ryefiks qəzə-
p̄eməñenev axetxer qaxəšvtxəxəxi, šñexemke zə p̄darevi be p̄da-
rexevi zezvgeroxəx.

**səblekə, sereqabze, selekə, sətyeo, serxanke, səle-
ro, səqero.**

hof ʒen 100. məʃ tyešvtxəki, šñexer qarəlarov p̄ryefiksev řla-
řolme qarəřarexeme ađezvretx.

p̄cezəyañe təzerarorer.

sinəbgervre serəre remafem p̄cezəyañe bere tero. se
p̄ceqəntfexer sereñezerəx. sinəbgərv p̄ceqəntfəřlñexer
yereñezəřəx, p̄kedəřəre nef qəzerešev təqetegə, p̄cezə-
yañe tyeře. p̄səm anañ zeroqərev ihem tetəsə. se kon-
de cərum deř setəsə, sinebgerv p̄cel d̄əřəm deř metəsə.
p̄cezəyañe bere təqetə, p̄cezəyabi qeteubətə.

§ 16. ĩlařolme zeman zetyefarev yaħexer.

kolxoznikem ipisme řař.

likpunktam sadefienam areķe, yegake **řyestarep**. ga txalme, razyetme **syage**. likpunktar qesaxarev, ga kursam sarvarev **sasyege**. kursar qazasaxķe, rabfakam **sadefiest**. nařapem zazev, yevarev řazyetme **syageřtare**. ga psanķev řazyetam **syege**. Leřev syegurov, siřarpqev yegenam auř siřar. mař areķe txal gore **qarfestxarar**. qarħuķareme qetx. saqerořanev zaxuķe, saqazřarořar **qarfestxarř**.

hof řen 101. mař inev xetxake řlařolxer xeřvtxaxi, zemanev qarrelaroxere qařvho.

hof řen 102. ma qettxarř řlařolme zemanev qarrelaroxerer qařvho. **terecake, areceķen, areceķest, areceķare, areceķerare, areceķestre, areceķenre, arecakeřtare.**

řlařolxer zemanxemķe zexoxarev meħux:

řlařolev hofar ma lexanam zerarecakerer qezrelagorem, ma **lexan-zemanam it řlařol raho.**

řlařolam, hofar zařarer bleķare zemanev qarrelarov řatme, **bleķare zemanam it řlařolķe yegex.**

hofar zareceķarem be tyehararev řlařolam qarrelarov řatme, **be zatyehare zemanam it řlařolķe yegex.**

hofar tareķe zerareceķestar qezrelagorem, **qerost zemanam it řlařolķe yegex.** qerost zemanar adarabzem toucurov xet: zar, **apere qerost zemanev hofar zerareceķestar qezrelarorer arə.** zafeder: **satxen.** adrer yatəner qerost zemanev zauķe **-řt qarřaherer arə, zafeder: satxest.**

axeme afešhafev, blekəre zemanəm hofər aheštərev, av zeraməuxəregov zereštər qərelərov řlařol formexer řəhex, zəfeder: **sətxeštəre, sətxeštərare.**

blekəre zemanəm, zəgorem payeķe qaneštərev, armərgeme hofər əgeceķeštrev, řlařol formexeri adəřabzem xetəx, zəfeder: **sətxenre sətxeštəre, mərəre, məř əpšeķe zigurv qetħəre formev, blekəre zemanəm hofər zəarecaķeštərev, av zeraməuxəregor qəzerəķremre zəfedexev řətəx, mi řur zərezegok-rer, hudaryenev yaħer arə.** blekəre zemanəm hofər arecaķeštərev, av zeraməuxəregor qəzrelərorem, apere řəķərom hudaryenər ihev, qaho, əķi mořtev „řtəre“ ahoř isuffik satxə: **sətxeštəre.** adrem řərom, hudaryenər yařonere řəķərom ihev qaho, əķi mořtev „řtre“ ahoř isuffiks atxə: **sətxeřtre.**

zeman zetyefərexer qəzreləroxere, suffiksev řlařolme qərehex.

hof řen 103. mə řlařolev qerořtxer, qerořt zemanəmrə blekərezemanəmrə arətev řvtəx.

zereřħəřter. sərořt, sərvər.

sədeherəhe, setxe, syeķe, syerlə, tyeselře.

řof řen 104. mə ləřan-zemanəm itev, řlařolev məř qəxəřařexer blekəre zemanəm itev řvħi tyeřvtəxəķ.

vřəħer qesə. mafeme aħeķə, ķeřəme aħaxo. đəřəme řķařexer qəreřequrə. vřəuxer xeregv řabexeme yarurəx. ķəmařer qebləre. noyabrər qyeře. đeř qyexə.

hof řen 105. məř tyeřvtəxəķi, řlařolev qəxəřařexer qəxvřvtəxəķəx, zəmanev zərətxer qəřvho.

ſəheqəqer.

ſəheqəqer terepsə. tiſəhəqe deroſ ſuſt. unero zeqo-
rəpsevher kolxozhev zexeharex. qaleme, sowxozxeme
kolxozxeme h̄xapexer aſəzehvaxə. v̄zəlfərexeme yaſəha-
qe deroſ xure. qəfəme yaresenəre bov xexo. zeqeye-
ger tixeregv ſarepsəg. zeqe zeryegenəm sowyet wla-
stəmre partiyemre inev pələx.

§ 17. řlařol pryefiksxeme yatxək.

hof ĵen 106. brvitumke itxere guſəheuxəreme řlařolev axetxe-
me pryefiksxev řh̄exer qezrelarov qarəhiarexeme adezvretə.

zəreəzəxr:

1-re řher. se stxəre.	se zrehələre.
2-re řher. o ptxəre.	o vrehələre.
3-re řher. aſ ətxər.	aſ ərehələr.

bexer:

1-re řher. te ttxəre,	te drehələre.
2-re řher. řo řvtxəre.	řo zvrehələre.
3-re řher. axeme atxər.	axeme arehələr.

zəreəzəxer:

1-re řher. se shəre.	se shetəre.
2-re řher. o řhəre.	o phetəre.
3-re řher. aſ əhər.	aſ əhetər.

bexer:

1-re řher. te thəre.	te thetəre.
2-re řher. řo řvhəre.	řo řvhetəre.
3-re řher. axeme ahər.	axeme ahetər.

meqezeraſe zaqoxev (meqe degvnev) pryefiksnev
 řlařolme qarəhexerer: s-, t-, p-, řv-, meqe degvne-
 me zahuķexekē, zeremeqe degvnev yeſxeri qanex.
 zəfeder: řhəre, řhəre, řvhəre; meqe kanxeme za-
 huķexekē, yeſxeri meqe kannev mexxux. zəfeder:
 zǝrvare, dǝrvare, zvrervare.

t-r, p-r, kəir zefeǝerev qethore maqexeme zahu-
 ķexekē, yeſxeri kəir zefeǝerev qethore maqexev
 mexxux. zəfeder: řǝare, řǝare.

řhexer qezreĽarov meqe degv zaqovnev řlařolme
 pryefiksnev qarəhexerer, zerezexetxərem fedev txə-
 ren fayex.

hof řen 107. řor-řorev řlařolev qethořtxer řhexemķe zəřə-
 xeri vexeri qarəķnev zeřvxoķi, řvityetrad dařvtx.

řhəre, zrenefare, řthekəre, řǝare, řlerure.

zere řǝǝter.

zəřəzəxer:

vexer:

1-re řher. se řlerure.

te řlerure.

2-re řher. o řlerure.

řo řvlerure.

3-re řher. ař əlerur.

axeme əlerur.

hof řen 108. guřəheuxərev qettxəřtxeme axet řlařolme řhexer
 qezreĽarov qarəhexereme řvyarĽi, yaqəhvəķere yatxəķere zefe-
 deme řvyarĽ.

se klassəř řhəre. te xater řhəre. ķelećərvxer yasĽem
 řřarex. ķelećərvxer yasĽem řřarex. řhənařhəķe yegarəp
 řyege. řhənařhəķexer yegarəp řyege. kocəř řřaləp řřare.

hof řen 109. s-, t-r, ř-m zəhuķexekē, tařtev zexəřvxəre?
 s-, t-r, ř-m zəhuķexekē tařtev zexəřvxəre?
 məxer zəřəzəxəřvxərem fedev txərexə?

šfexer qezreLarov, pryefiksev pǝǝvǝǝxexemre
 řlařolxemre **s-**, **t-** zǝfahoxev qapǝfexexre, **h-m** zǝ-
 hukexexke, guřǝhem řhǝke, **řhǝre**, **řhǝnǝhǝk**, **thǝre**,
thǝnǝhǝk, — mǝř fedev zexetǝxǝ: **ǝǝre**, **ǝǝnǝhǝk**.
 mǝř fede qabzevi, **s-**, **t-r**, **ř-m** zǝhukexexke, **řǝǝre**,
thǝǝre, mǝxeri mořtev zexetǝxǝ: **kǝre**.

mǝxer zeke, zerezexetxǝrem fedev tǝmǝtxev, yeř
 guřǝhexer zerezexelǝm fedev txǝren řayex, guřǝ-
 hem řaye: **řhǝre**, **řhǝnǝhǝk**, **thǝre**, **thǝnǝhǝk**, **řǝǝ-**
re, **thǝǝre**.

hof řen 110. mǝř řlařol pryefiksxev řfexer qezreLarov řǝřǝn
 řayexer, tyeřtxǝkǝ zǝxukǝ, řǝr-řǝrev řpǝřvǝreucoř.

mařer zerezǝervǝǝer.

se řkedǝřǝm řev ...qetegǝr, zǝ...řereřǝr, yeřǝne
 zǝ...thǝkǝr. ř řuř sitxǝlxer qa...hǝti, yegǝřem ...rvǝǝr.
 řkǝřem řidyexer ...řefezexǝř. yeřǝne řǝřǝřǝm
 ...yegǝr. řkǝřer řerov ...ǝervǝǝe.

hof řen 111. mǝř řvyǝgi, řřǝme řǝǝǝ itev řǝ zǝřihov qǝxǝřǝ-
 řer **te** zǝřihoremke zǝbleřvǝv, řlařolme řǝřǝřǝřǝřer zerezexǝ-
 řǝren řayem řyetev tyeřvtǝkǝ.

řǝ řviklasske řerq řǝřǝřǝm řaye, řǝř'ye qeřvtǝř.
 řǝ dyeřurnev klassxeme řǝřǝřǝřǝřǝ řaye, unǝřǝřer
 řvǝřǝř, dyeřurnexer řvrenǝřǝřǝř. řǝ řviklass řvǝřǝ, řǝ
 řviyegepe xǝte řvǝřǝ. řǝ řles hotkǝřǝm zǝřǝřvrenǝřǝřǝř.

§ 1. zəhotere guşəheuxərer, upde guşəheuxərer, hetərə guşəheuxərer.

kolxoz rəpsənəm iney zyedreubrunəm səda ifəqager-xer? zərsteumi aperev əf ifəqager,—tyerəpsəhərev, ble-
tən rələkənev dəgv kolxoznikme ya-
henər arə.

ar šo šviha? — švih. anah dəgv
dervxer kolxozme zəraratərev, axer
kolxoznikme rətev yarpərexev zere-
jətər renəfəre.

yatənerəv əf ifəqager, kolxoznik-
xer traktərxemre mahnəxemre arə-
lətən aləqev jətənər arə.

axer šo švihexa? — švih.

autərqev əf ifəqager, qeraləgor
qəfəki, finansekə meqv-meşəhəme iney
adəhəpəhev, klass rəyme əşəsev qenəjərexemi kolxozer
qəzeşariməregaqov jətənər arə. əf fede qeraləgo švi-
ha? — švih. əf rahorer, kərəro-meqv-meşəhəme yasowyet
qeralərv.

(stalin. soyuz rəstur qəubətev, kolxoznik huda-
rikme apere zəhuqev, fyewraləm i 19. il. 1933-m ya-
hərem qəşihvərem jəf).

hof jən 1. stalinəm iguşəhəv, mə əşəqə qəttxəremə updəxev
zigəvəpəxeri ardədem jətev xətxer qəxəşvtxəqəx. updəxəv qəxə-
şvtxəqərexəme yagəvəpəxer, sətəraqəm tyəşvtxəx.

updexemi, axeme yagevaxemi, zyerusexov, šuqyag.

updexeme šuqəzeryageremre gevarme šuqəzeryageremre šu-
zerpapl.

updeme, upder qevirəşev, zəgore qarəhiə? guşəhexer qaxə-
fəxə?

upde guşəhexəreme auj tamərev jətər sədə? gevar guşə-
hexəreme auj tamərev jətər sədə?

pionyer laŕyer.

mefipş fediz xure, təqəzəsərer. mafe qesri xəmə tero,
zəfətereqə. tərvase megide dexeri qesərex. qasimere
serəre tizehuqəqev xurer, mərərə:

xəmə zəfəzrepqev şəxesze, megide dexeri qarvi qə-
huşarəx. axer armi şarəp. səqəxəki, plyaşəm səqəze-
rom, axer arev qədəqər.

sədiro šuqervar? xet švirusəxer? qasime q e r v a-
r e b a?—shvi syeupdəg. gəri pşerebā? morarə psəm
xesbā!—əhvi megide qəsirelərer. səqyegi təzereregüşə-
hev təfəsər. ori uqəzereroştər qəsihvar.

hof şen 2. mə guşəhexəreme šuqyagi, yaqəhvəqəki yamehiə-
neki zerezetyeqxereme šupapl.

qasime qərva?

qasime qero.

qasime qarorebā?

morarə, qasime qeroba.

qasime qervarebā?

mərərə, qasime qervarebā.

megide qero šuhva?

megidi qero.

hof şen 3. məxəmə qarəhiəxer zefedəxə? zetyefərev guşə-
bə uşme suffikşev qarəhiəreme, mehiene zetyefərexer guşəhəmə
qarata? taxer arəxə, məş zefede guşəhexev qəhvəqəmə zetyeq-
xev qexəfərexer?

hof şen 4. tyeşvtxəki mehiənev yahen fayem tyetev, taməre-
xev (tokk, ye upde tamər) əfədən fayəxer zvreucuşəx.

- ukərarva
 - səkararv
 - tade hof səpəstəre
 - konsyerw fabrikər arə
 - bere hof səpəaga
 - iləsitv
 - ade səd paye, uqəhukəzər
 - zə pləzəm quləquzəkə qəsegarex
- hof zen 5. məri aʃ fedəv švə.*
- tukanəm karandañxer tyel šuhva
 - tərvase qafarev tizba

guşəheuxərev upde qəzerəkərem, **upde guşəheuxər raho.** guşəheuxəre qəzerərov zəgore qəzhote-re qodəyem, **zəhotere guşəheuxər raho.**

upde guşəheuxəreme upde mañaner qarəkəv-a, ye-**reba** suffiksev qarəhe, **šuhva** zəfəthoreri guşəheme yarusevi mexu, ye mə upde guşəhexer: **xet? səd? tade? te? tarə? tararə? təstev?** zəfəthoxereri bere upde guşəheuxəreme axetevi qahox.

məʃ fedəv zəxuqə: **qasime qervareba? mərərə qasime qervareba,**—upde guşəheuxəremre zəhotere guşəheuxəremre qəhvəkemkə zetyekəx. upde guşəheuxərer, maqer nañ lařev qetəho, zəhotere guşəheuxərer, maqer nañ ləcankev qetəho.

upde guşəheuxəreme **auj upde taməre** areucu. zəhotere guşəheuxəreme **auj tokke** areucu.

hof zen 6. tyešvtxəki meñanəv qarəkərem yelətərev, znaxer (tokk, ye upde tamər) zədəfəstəstxer, šor-šorev zvreucuqəx.

- koopyeratiwəm karandañxer qafarexa
- qafarex
- tyetradxeri qafarexa
- qafarex
- karandañ həvvanətxeri tyelxa

- tyeləx
- gəri aʃereBA
- aʃe
- ade terervi qetereʃefa
- gədedem se aʃe sihegor
- se qəʃfesʃəfəNBa

hof ʒen 7. geVAP guʃəheuxərev mə qeroʃtəme, updə guʃəheuxərev yāhen ʃayexer ʃvtəx.

-
- gute.
-
- aSLANBEK.
-
- iLES təkəre tʃəre.
-
- səhudARNIK.

hof ʒen 8. ʃvikolxoz ileʃəre uroiʒən yefəLAREV, updəxer zexəzvreucvi, voposnik ʃvtəx: yāhof ʒen zererəpsərem, zəRAROREM ʃuʃeupd, sədA qAuroiʒərexer, gəri qAməuroiʒərexer sədA, leʃəre uroiʒənəmʃə sədA plənev AREUCUREV yAher?

hof ʒen 9. zə pləʒəm rAhvAREV, zeryegAREXEV məʃ itəme Atye-ʃvtəxə, sədA hetəre tAmərev mƏxeme AXetəme qARəLAROxERE?

**zereʃəher iLES 15 zereXUREM yefəLAREV,
zə pləʒəm zeryegAREXEM ʃəʃ.**

nebgerv-krasnoharmyeyceXer, komandirxer, politike hofʒAROXER! sowyet soyuzəm zAO qəRAʒəLƏNƏR zereʃƏNAROR, zə dAQIqI zəʃəʃuməreruphI sədirvi ʃufiezerev ʃuʃət! discipliner zVREpƏTE, zEO hofəm ʃufeherehasev zəzvRAS! ləXUZƏRERE RODEHXORE zəXEL zə pləʒEV sowyet soyuzəm iqeUXUMARO orePSAV!

wkp(B)-m i ck.

komandirev, politike hofɣarov kərero-meqv-meʃəje
zə pləɣəm xetxeke, selam (priwyet) šosexə!

tixeregv kərarov isxeme tyeronəgeħxo yahev, ilə-
siti planer iləsipləke auxəgey, xeregv qeuxumenəm rəye,
heħkexer zə pləɣəm faɣəx. nəbgerovxer, šo švihofər, a
haħxeme yazıfhaqere yahəgəqere švhev zəzvresenə,
zəgorəke rəir xeregum qyeonev zəqəriuħetme, xeregum-
ke pšəəlev šviher zvreceqenev arə. nəbgerovxer! lyeni-
nəm itəraq, kommunizmem febenenəm ibəraq lařev
švhər! zə pləɣ ləxuzər, aʃ ipaʃe, aʃ iryewwoyensowyet
orepsaux! stalin.

gezəhoreme agv fəxev fəbere, gufəheuxərexeme
qarekə reɣeronər, guɣonər, rəməkkexer), qarelaro.
məxer, paqer naħi areleħze qahox.

məʃ fəde gufəheuxəreme **hetəre gufəheuxər**
araho.

hetəre gufəheuxərem əuɣ **hetəre taməre** areucu.

hof ɣen 10. tamərev xetme yaletərev (upde tamərer, hetəre
tamərer, tokker), şumaqexer terezev švəze şuqyeg.

zereuħetəɣəx.

kolxozev xekum itme socialistikyeske zenqoqvher ze-
daɣərev, yaşərqev leɣəre utoitənəmre leɣəre xelħenəm-
re zəɣvaxə. zər zəm ədeɣ maroš, šheg reɣarev, hofev
aɣagexer zəragəɣe. te tiqvagi, „socializmem irogv“ zə-
fihore kolxozəm iləxer qervagexev, tikolxoz ihof zəra-
gəɣe, prawlyenəm deşxev, tihof ɣakexemke qyaupdəx:

— kartof dəxəɣənəm sədiro şufyeɣeʃta?

— kartof dəxəɣənəm təfyeɣəɣaxeba.

— ari deru.

— leɣəre xelħenər şuublara?

— təublagəgor.

ar tipryedsyedyel zye hom, qeupdorem əreheropa'.
ade irusev txəlme axaplerem yegar.

— gəri leğəre xelhen aublarepl

— səda ade, a] xelər? təhezerəx. nyeufə tədkə-
jtba.

— zvreğuzora]el irom xešvLheğəšunep. hofev švi-
her be.

— səda zəkaber? syemkəkər zeke təutəraxə; zvarev
hukaye tih, arəšə, a] bere tərələstər. pryedsyedyeləm
ar əjeke əhoštəre, av zereguzvager zədiheğev, se a] si-
šəpge yešhəlen əhov jəsər.

ar zerihvarem fedev, əuğəpğere mafem kolxozəm xet-
xer a] tərireğufəhi, yašəpğev əuğ iñexi, leğəre xelhe-
nər ikežəum zerauxənəm əuğ iñagex, av ikežəum hofər
zeraməublarem fəkeğotəgex, hofəm izehoən nəh qin
qafexur.

hof ħen 11. məji a] fedev šuqyeg.

zəm iñhəse nəhi, ħenərem qəhorər.

tyemərqan, ldyesexer ərehezerəgaxev, roLəğənki ħo-
ğəhoti, yanez ħhəse qəfihonev yelehur.

— ro sərələn sləkəstər,—əhvi šhəke, zəzaqo qə-
home deitəstev əhvi, qətərirenar.

— ahome zərahoğev,—əhvi qəriğəğar. „ahome ze-
rahoğev zə zyeroL beləhe gore jəğar. ar dunayem
zənəməsəre tyetəreğ. zədə runemke qyeği, adre də ru-
nem nesər“...

— nesəna, dğur xurayebal

— ro a]ğom vyemədehuštme qəšoğəstər.

— hāv, hāv nenez, se sišəpğel

— ro xurayeme, əcake nesəğar.

- nesəna, hanem fedep, xərbəzəm fede nañi!
- əhore şjerep sel!
- mərarə nenez zerejəter—əhvi, yeŭ fihvatev təsəre.

§ 2. zəgorem zeryegexev zəgorem fereze- re guşəhexer.

nəbgervxer, lyeninəm ibəraq švhetə!
 lyeninəm ibəraq švhetə, nəbgervxer!
 kuşəkv te depq řazyet qədədreķənev tħvare.
 te, kuşəkv, depq řazyet qədədreķənev tħvare.
 te depq řazyet qədədreķənev tħvare, kuşəkv.

təguşəhe zəxuke, duşəher zəferezarev zathoxere
 qarəlarov, guşəhexer qetəhox. axeme, guşəher zə-
 ferezarer, qezrelarorer araho.

1. guşəher zəferezarer, guşəheuxərem, are dede
 jətəv qəzxafeķe, əuŭ zapyatoy areucu.

2. guşəher zəferezarer guşəheuxəre guzegum it
 zəxuke, brvitumķi zapyatoyxemķe qexexərev aħə:
 sədirva šo, qalexer, hyekskurske šuzəroštər?

3. guşəher zəferezarer guşəheuxəre uŭəm jət zə-
 xuke, əreķe zapyatoy areucu, əuŭķe meħanev ihem
 yelətarev tokk, ye hetəre tamər, ye upde taməre
 areucu.

sədiro hyekskurske šurošt šo, qalexer?

hof ɣen 12. tyekstev qeroštəm zəgorem ferezere guşəhev xə-
 tər guşəheuxəre guzegum qeşvñi.

pionyerər, prolyetariatəm hof fərɣenəmķe pşerəlev
 vihexer, sədirvi zəfəməreruñ! woŭater, klubəm dyegur-
 nev qetəm səda pşerəlev ihexer? fatimet, nyeuŭ zawo-
 dəm hyekskurske tərə. meretqor, uqeguşəhenev guşəhe

otetə. pryedsyedyatylər, səqegufəhenev hizən qəset.
bzəlfəre kəraroxer, martəm iya 8-re mafer te timefekə.
həgemet, pçeqe txəl qervar. qalexer, lyeninəm ihufo-
lok drepəft.

zəgorem ferezarev, zəgorem zeryegere gufəhexer
zə gufəhe zaqoqi, gufəhabeqi qahov mexu.
pionyerər, lyeninəm iosyetxer zəfəməgeruphl
partiyemre komsomoləmre ahənafhəqe pionyerxer,
sədirvi hiezerev şufətl
prolyetarev xeregv pstevmi arəsxer, zə şuxv!

hof ɣen 13. tyeşvtxəkə zəxuqe, znakev fətən fayexer zvreu-
cuŋ.

qalexer şvitxəlxer derov zyeşvh! pionyerxer nyere
zehuqe tiheft. hyekskursəm nyeuf roft qalexer şuqəze-
lyervaŋex. anah hofev tiheme afəfər qalexer yegenəm
tyegugunər arə.

hof ɣen 14. zəgorem ferezəre gufəhexer, zəgorem şuzeryegere
gufəhexer xetev, gufəheuxərəxer, şvtxə. 1. vinəbgerv gorem,
vyegenev txəl qəvitənev yəhv. 2. řruppev uzəxesəm qalev tyes-
mə aferezarev, klassər areqəbzenev yəhv. 3. mofre-m xetme wzno-
sev, zikəzəv qesərer qatənev yəhv, 4. klassəm uzfədeməsərer, qə-
ləyeragem yəhv. 5. zehuqəm ipryedsyedyatyl, gufəhe qəvitənev
yəhv. 6. dərq řazyetəm iryedaktərə, stat'ye qəbrehiezerərev yəhv.

§ 3. unešo formeŋ řlařoləm iher.

sssr-m iquexumen orepəte.
hudarnikəm uqərəplə.
yegen hofəm vyeguru.
vitxəlxer derov zyeofie.
vidyese orehiezerə.

sssr-m iquexumen repətel
hudarnikəm qərəpl!
yegen hofəm yegurv!
vitxəlxer derov zyeft!
vidyese rehiezərə!

řlařol formev zəgorem uzeryelehov, uzeryegen-gehev ye unašov ferhərer qəzerəkərem, **unešo form** raho.

unešo formev zə pďarem itev, yaťonereřhem zəgore əhenev, ferezarev řlařolme qatyekxereme, zi qarəherer. guřəhem raye: ro, txe, he, hə, pemə-
kxer.

yeť yaťonereřhem zəgore zeriħəleťənev unešo formev řlařolme qatyekərem, zə-zəfetħore pryefiksər qarəhe. guřəhem raye, zəťħak, zəraz, zəuxum
zəřəf, zəřəL, peməkxer.

be pďagem itev zəxuqe, areqe yaťonereřher qezrelegore pryefiksər: řv-, řv-, řu- — zəřahoxerər qarəhe, guřəhem raye: řvleqə, řvhə, řurv, řutx, řvgə, řvdə (řudə), zəřvtħek, zəřvleq, zəřv-
gerq, peməkxer.

hof řen 15. řlařolev mə qerəřtxer be pďagem itev unešo formev řvhəx.

zereřhəřtər. řvhə, řvyeg.

ħə	hə	txə	bzə
yeg	ho	xəye	zehun
ħxe	ro	ucv	upqe
pLe	ře	řəs	yeh

hof řen 16. unešo formem it řlařolev qəřəřarexər qəřezvřəřəx.

řezəyer qaħte, ħaləgur bzə, teri qətet. uxəuqon pLe-
kərem, bretererezəťəni leqə. zeqozarər zəħeqe řtete-
ťənev ufyeməť. pasev roLəť, řev qetegəť. opsev, oze-
reħ. ħakum maħo ħəħ. uməřħe, vihof recaqe. vitxəL-
xer terezev reħəLəx. viyegero ħařřəřxer terezev zyehəx.

hof řen 17. tyeřvtxəqə zəxuqe, məř unešo formev xetxer be pďagerev řvhəx.

qəvahorem terezev yedehv. vidyese zeraḥe. yegenəm yegurv. klassər reqabze. dosker lekə, gexašom utyemə-uzuntx. unev uzerəsəm 7ə qabze qığaḥ. plakatər derqəm yehuḷ. ʃəɾənxer pəlapem pələx.

hof ʒen 18. məʃ tyešvtxəkə zəɬuke, unašov xetxer zə nevbə-re ferezarəv švḥə7əx.

pcežəye yeḥen.

pcežəye yeḥenəm iʃəkarəxer, naḥəpe rapḥev zvrəhezerəx: pceqəntfıxer zvrəhezerəx pceqəntfərlıhexer qəze-zvrerotəx. 7evi šuqeteg, dapev zvrənefaremi šurv. əḥə gə šuqesəɾ. švipceqəntfıxer psəm xešuzex, šori terezev šutəs. pcežəyexer qyeox, pceqəntfər qaresəsə, av šumə-guzaʒv, pceqəntfəm šuqəqəraməv, švyejegv. pceqəntfəm kəreux, psəm dāḥe, šufesaqze šuqəqərav. əḥə gə, pcežəyer lədəbzev, pəteraoze, neɾqəm qətyefe.

hof ʒen 19. kəleyəragem šviklass is kəleme qafirəzeme, qəzerarihoʃtəm fədev, mə tyekstər qašvbo.

kəʃəm ro. zəkə hede-vadev, ruqəm hof zeriḥexere qetx: ʃədəv7ər, vatexer, hədexer, səgər. ruqəm hofev əḥexere qəzeraḥ. zəkəme terezev yaɾḷ, zəkə qəzereleɾv, qetx. zəgorekə ruqəm ihof ʒen naḥ qezəɾepsənkenəv, amalev ʃəheme yaɾupḥəs.

hof ʒen 20. məʃ ʃlaʃolev forme renəfare imətev qəxəfəɾəxəmə, be pdaɾəme arətev, unešo forməm itəv, atyešvtxək, guʃəhev faye zəlihov axetxer axezvɾəkəx.

z e r e p ʒ ə ʃ t ə r. txələkəm əḥapəxer daxev zego-šupɾəkəx.

txələkəm əḥapəxer daxev zegouɾkəɾenxe faye. ɬəɾ-ʃəɾxer zəkə reḥezəɾəɾenxe faye. məɾ ɾevələɾen faye. tḥarqome hus afitequren faye, txəl txəɾen faye. remafem 7er reḥezəɾəɾen faye. vaxtəm šhesəɾen faye.

hof ʒen 21. ʃlaʃolev qəxeʃev txəɾexer unešo forməm itəv švḥəx.

pxenterum tyetashen, zeke isakerejtxer rehezereñ, yegenam fyeten. pyero qaderxan, rukkem ɔorlshen, yetane txenam fyeten. hielarum hielarv bzare qagoubzaxan, txu ɟarfen, ɟarv tyerteqon, yetane pñxan. řazyetər qerñten, itəm yegen. ɟev qetegan, zəthekən, zərfe-pen, yetane yegapem ron. zehuneɟan, mərən. hus itequn, aɟ hudane pəɟarev, yaɟək reucun, uqyequdainəm ufesherev təsən, yetane švayexer qəzereɟahexev qəqərəun.

§ 4. sub'yekt zaulere pryedikat zaulere qəzxefere guɟəheuxərexer.

keməxemre psəcvxemre psə yešox.

keməxeri psəcvxeri psə yešox.

həxer, keməxer, hrexer xupem ɟexux.

megid, qasim, kufəkv, aslan, batərbəy — ahov, cumpahie təroɟar.

ɟəɟayeri, məstxeri, qayri, dayeri mezəm qəxekex.

guɟəheuxəgem sub'yekt zaulə qəxefenke mexu.

aɟ fede guɟəheuxəgem yegexe zəxuqe, zəm zər qə-qerəxərev, tərɟ sub'yektme aɟzəpərevze yegex. zatxəxeki azəfəgvme zapyatoyxer adareuco.

sub'yektiv nəhəbe məxuxere, -re ye-i zəfi-hore suffiksxemke zərxərexev zəxuqe, zapyatoy azəfəgv demətmi xuft. av axeme nəhəbe qəkeləro zəxuqe, apərem ɟyereɟarev, zapyatoyxer azəfəgv detəɟtəx.

ɟqahəxoxemre	ɟqahəxoxemre, pkendəcvxemre,
pkendəcvxemre	brəhəxoxemre bəbətərex.
bəbətərex.	

ɟqahəxoxeri	
pkendəcvxeri	ɟqahəxoxeri, pkendəcvxeri,
bəbətərex.	brəhəxoxeri bəbətərex.

hof ɣen 21. tyešvtxəḳə zəxuḳe, guʃəheuxəre pərdəv sub'yekt-xəv qəxəfəreḳəme adəzvretx, zapyatoy zədəʃətən ʃayəme adet zvreucuʃ.

klubəm spyektaklexer koncyertxer dokladxer kino-xer ʃehex sowyet zəwodme hawtomobilxeri traktorxeri haɣeroplanxeri tankexeri pərowozxeri qədəḳəx. megidi ʃesani sasi kureri seri ʃisapər tɣəre. hural psəxori wolʃi tyerki kura psəxori kaspiyskexəm xeledetəx tip-səxo ɣaiy pəgoɣvḳeḳi lendi xesəx. yeqarɣi quzayi zaiy ʃemħruntɪ timez qəxəḳəx.

guʃəheuxərem pryedikat zaule qəxəfenki meɣu. məʃ fede guʃəheuxəreme yəgeḳə zəxuḳe, pryedikat-xəme terv aʃəzəpəreuze yegex, atxə zəxuḳe, zapyatoyxer azfəgume adareuco. auʃəpɣere pryedikat-təm əreḳe, əḳi zəʃihore ʃət zəxuḳe, aʃ əreḳe zapyatoy ʃətəʃter. av ar axetev bov qəzeḳələro zəxuḳe, yaʃonərem ʃyereʃəreɣ, əreḳe zapyatoyxer ʃətəʃt. guʃəhem pəye.

kombaɣnəm yexə əḳi
yehoʃə

kombaɣnəm yexə, əḳi
yehoʃə, əḳi yeutxənəzəʃə.

hof ɣen 22. mə qəroʃtəm zapyatoyev xetxer zədəʃətme adet zəḳəʃətəx qəʃvho. zapyatoyev xetme yaʃətəreɣ, axəme qəzəragelərorem tyetev ʃuqyeg.

ʃər qiləɣ, qyerʃəɣ. qaqəraʃħer tərɪki vlekəɣ. ɣəri qətrirezeʃəreɣ qəro, qotaməxer ɣvyəḳəḳə, sapər dyə-ħəye, qurəxer qyeħte, dyəħəyex.

hof ɣen 23. tyekstəm ʃuqyeg. mə əreḳe zigurɣ qetɣəre ɣəḳem tyetev tyešvtxəḳ, zapyatoyxer zədəʃətən ʃayəme aʃəzvreucuʃ.

kombaɣnəm yexə əḳi yehoʃə əḳi zəpyezə. psər me-ħarze məde. yegəperi koopyeratiwri pəkteri qoge sowyetri tiuram tyetəx, zvaɣoxer meuɣunḳəx meroseʃəx.

kolxoznikme qebasqi morkowi belagi nehebegvi kartofi qalem qajse. hudarnikme hofar derov psanqev aqi jakegendev areceqar. osam gubroxeri b'axeri keyxeri diuxumarex.

sub'yekt zaulev za pryedikatam yerpaxexev, pryedikat zaulev za sub'yektam yerpaxexev, ye pryedikatam yerpaxe gushe zaulev, za updem igevarev gusheuxageme qaxafexereme, gushe zyelerqervxeqe yagex.

gusheuxagem maxer, zam zar qelarov qetlatexeze, qaxefex.

maxer, apseqe qazerethvarem fedev, -re, -i—zafahoxeremqe zerpaxexev, ye „ye“ zafahoremqe zerpaxexev, zyerusexev gusheuxagem qaxefex. „ye“ zafihoremqe gushexer zerpaxexev, zyerusexev zaxuqe, yatonerem syegelarev, areqe zaryatoyxer jatetax.

hof jen 26. tyesvtxake zaxuqe maxeme apesusi, axezvratove švse.

kombaynxeri, jabzexeri mts-m ihex.
dayer, dajayer mezam qaxeqex.
yegarem txalxer, tyetradxer qajarex.
taguzar, bager .., mezam xesax.
maherasi, quzi sadam qadeqex.
qalexer yegarem syegex, hisar jah...
hyekskurske zawodmi, qajmi tarogar.

hof jen 27. tyesvtxaki, gushe zeqelarov zaryatoyxer zadetme zaxajetxer qasvhox, zadetamareucvarexem zaxajetamareucurexer qasvhox. zaryatoyme qazerarelarorem tyetev šuqyeg.

psaneqeder psa qedarem qajyele. za psaneqedar, adrer, yajenerer, yaj'enerer zexeledetxeze, psaxov mexux. psaxom qafami, pseushemi, ucami psa qaryeta, shalxeri

qaryefəqəx. psəxor pəməq psəxo goreṃ xeledeṭə, ye xəqumem xeledeṭə, ye zanqev xəṃ xeledeṭə. xəme, xəqumeme, psəme pseṃ arəṭme paxə qaxeqə. paxem pʃagori, pʃexeri, ošvapʃexeri qəxekəx. oʃxev, ye oseṃ, ye ošov, ye oseṃseṃ, ye đereṃ psər ošvapʃem qəxekəšə, qəgum qyerehəlexəreṃ mexu. yeṭane axeme ikerəqev psənekeḍxer, psə hielərvanexer, psəxo qərvxer, psəxoxer qaxekəṭəx.

hof ʒen 28. zapyatoyev xetme atyetev šuqyag. modrer zerešvəreṃ fedev guʃəhe zekelərov qəxəfəreṃe adezvretə.

transportər qəthetən.

tisowyet soyuz inə. əzəgune leseṃ viqənə, adere runem uron zəxuqe, iləsiplə utyetəʃt. a zə səhatəm əroqke zəṃ ikeʃ, zəṃ imaf, zəṃ iqəmaf, adrem iremaf. gaʃ fedev, tisowyet soyuz inə. zə paxem nyetər qəʃədaʃə, adre paxem ruḍər, ʒoməqər qəʃədaqə. zə xekum leṭərer ʃəbago, adre xekum maḥənexer ʃəʒə. mə psteuri zexəṃen, zenesən faye. zawodxeme, fabrikxeme məʒoʒoməq, paxə, myetall, bəvcəʃ yagerotəren faye. kolxoxemre sowxoxemre traktor, maḥəne honarv, paxəhaḥ, ʃəbz, pəməq maḥənexer zəfayexer aneresəren faye. a zepsteuri zeʒozreqən fayeṃ, šheg zəʃəkere nezresən fayer, transportər arə. aʃ paye, transportəm zəqyerehetəren faye. meʒokv rogvxer, quḥexer, hawtomobilxer beṃ tihen faye.

hof ʒen 29. tyəšvtəqə zəxuqe, zapyatoy zədəʃəṭən fayem aʃəzvreucuṭ.

qaleme axexo.

qəfəṃ qaleme adesme yabaḡe xəxo, tedəki unaqexer fabrikxer zawodxer aʃəʒə. te tirunerv qalem zə uneḥxo gore daʒəḥe, ruḍev məʒov pḥaxov yateṃ bʃəqov paxembrov aʃ axalḥəʃtxer, řruzowikxemke qəraʃaləx.

uner aḥənev zəragatəm, are rapḥev əlapseke qəraget-
tag. une lapser hazerə zəxum, yetane əpqə daublag.
břəqov xalḥagexer, ruḍəx. derqəxer byetonev aḥəg.
əlegv zəralḥaxem, yetane pde-šhenrupdeme afyeṭagex,
unašhem ruḍ təralḥag. psər une roçəm trubexemke
ihəv arepsər. hyelyektrikyestweri une roçəm rafag. uner
raxem qəreplənev arə zəraḥəger.

uneḥxor zəfarepsəger, kəraroxer arə. aḥ pferəḥapi
ḥxapi řəqapi klubi qeleçərv sadi xetəx.

guḥəheuxərem xet guḥəhexev zekeleərov qetlə-
texereme azəfagv „av“ zəfahore adetev, ake zep-
xənev zəxuke, „av“ zəfathorem əpeke zapyatoy reu-
curen fayə.

guḥəhem pəye:

kəmafem tərər qyepsə, av maqev qyerefabə.

megide qervar, av ihəgvaŋ qəzdihəreḥ.

plakatxer ttxənev yedreṭar, av gəri təuxəregor.

hof ɣen 30. tyešvtəxə zəxuke, guḥəhe zefedev zekeleəroxere-
me aḍəzvretə. zapyatoyxer zədəšetən fayexemə aḍəṭ zvreucut

hekum pse zətyezreucvarer haḡi ḡare av gəri qest-
rəregor. megide tərvasə txəl qəsfitxər av qəzəroṭəfter,
terezev qəritxareḥ. megide gədedem qeroḥteḥ arə əhvā-
rer av syeneguyə qeguzonke. megid hiesan kuḥəkv fati-
met sas ahov lozunḥxer atxəx. timez dəḥayi daiy mə-
stəxi qəxeqex. kolxoznikme yaleṭəgexer auḡoiṭə ahoṭə
əqi leṭəre tənri rarequ. šḥaləm kocər zəryezə yereqab-
ze qyehəgə, fatimet derovi yege daxevi matxe suret-
xeri daxev yeḥəx.

hof ɣen 31. guḥəhe zyeleḥqerov zekeleəroxer qəxəfəxev gu-
ḥəheuxərexer šor-šorev švtəxə,

guſəhexev qetlətev, zeqelərov qatəoxereme
 арҕе guſəhe qaume qəzerətlətəſtər qarelərov, guſə-
 hexer qatəov mexu, aſ fede guſəheme auj tokkitv
 (:) ſətəſt.

yegexe zəxvqe, maqemki qəxeſev, tʋrvi aſəucu-
 xeze, aſ fede guſəhexeme qyagex.

1. timastyerskoy paye ob-
 zervi, pəexi, pəepsi qa-
 ſefərex.

2. tisadə məherəsi, quzhe-
 rəsi, kerezi, qəpqi, pəe-
 guli detəx.

1. timastyerskoy paye mə
 hinstrumyentxer: obzeru
 pəex, pəeps qaſefərex.

2. tisad **detxer**: məherəs,
 quzherəs, kerez, qəpce,
 pəegul.

hof ʒen 32. tyeſvtəxə zəxuqe, tokkitvremre zəpyatoyxemre
 zədəſələn ſayem aſəzvəucuv.

yegapem isad.

sadəm derov udeleʒen ſaye. tiyegepə sad tyeguru.
 tisadə qupſhe-məſhev detxer məxer arəx məherəs quz-
 herəs kerez qəpce kyeryeh̄n pəegul qəpce. sadəm derov
 tyeguru tədelaʒe.

vʒəhem hofev sadəm ſətəxerexer pqe ziməheʒ dəřəz-
 xer iteupkə dər lapsexer tetə dəř qərvxer teretəsə
 dəř pkaſev qəpətequxere teuroi terestə dəřəšoxer tere-
 qabze.

hof ʒen 33. tyeſvtəxə zəxvqe, tokkitvre zəpyatoyrə zədəſə-
 lən ſayemə aſəzvəucuv. guſəhev zəujkə guſəhe qaume qəzerələ-
 təſtər qezreləroremə ađəzvrelx. aſ fede xematmə tokkitv ſumə-
 reucu.

zeqe mə hade-vadexer pəə vate had dədə zezrerotə-
 rex. moſ tifi tyeharvi bre uzi ihev, doktorəm qəđireſəʒ.
 təvase mə uc zauler qetəuroir həredəthar ketəuk qa-
 zəuc qerav ʒorey əvezəqvay. zeqe hiſar pəqəoxer zexel-

hənər zexexənər htenər gofənər zedreğərahex. безэрәм
qoñəni ləri şayketi rəmək heqv-ñəqvxi şaşex. remafem
keşər kakov mafer qəhev əqi fabev mexu.

gufəhe zekeleəroxer qəzerəroster qezreleərore gu-
fəhem əuɟ pryedikatər qəzəroqe, tokkitur pryedi-
kat uɟəm şətəşt. gufəhem paye. mts-m mə mañə-
nexer qəşəsləruxex: traktor, kosilk, kombayn ma-
ñəne honarv.

hof ɟen 34. ya 33-re hof ɟənər zereşvəərem fedev məri şvəə:

tikolxoz.

tikolxoz xati sadi zvaɟi mequɟi əuɟi ihex. xatem
mə xeterək leɟərexer beləg qebasq neñhebəgv kartof po-
midor vɟənə vɟənəf daɟəñhex. sadəm mə pxeşñe-məşñe-
xer qədəkeş məherəs quzherəs qəpçe kerez kyeryeñn.
əuɟəm kəməxer hrexer meləxer psəcvxer şexux. psəm
pceɟəyexer xesəx. pceɟəyexer qəzəraubətxere məxer arəx
əətəv mat pceqəntf.

*hof ɟen 35. məxeme əuɟ tokkitv şətev xələnnev gufəheuxəre-
xer qeşuugurhəsi şvtəx.*

1) ... mə dəř lepqəxer: ... 2) ... mə qvəgexer arəx: ...
3) sankomissiyem məxer şəşəx: ... 4) mə meqv-meş mañə-
nexer. 5) zəpaxəre uz lepq məxer: ... 6) mə ne-
vəriplər

§ 6. gufəheuxəre zexelxer.

gufəheuxəre qəzerəroxer.

1. tərər qəqoqəg. zeke qə-
zələpseuɟərex.
2. se setxe. megide yege.

gufəheuxəre zexelxer.

1. tərər qəqoqi, zeke qə-
zələpseuɟərex.
2. se setxe, megide yege.

3. p̄c̄eq̄ant̄f̄əm p̄c̄eq̄ant̄f-
p̄əl̄h̄er p̄əs̄l̄h̄ar. p̄c̄eq̄ant̄-
f̄ər p̄s̄əm x̄es̄əz̄ar.	3. p̄c̄eq̄ant̄f̄p̄əl̄h̄er p̄c̄eq̄an,
t̄əf̄əm p̄əs̄l̄h̄i, p̄s̄əm x̄e-
s̄əz̄ar.
4. t̄ərv̄ase k̄oopȳeratiw̄əm
s̄ərv̄ar. tȳetradi k̄aran-
d̄ah̄i q̄es̄f̄ər.	4. t̄ərv̄ase k̄oopȳeratiw̄əm
s̄ərv̄i, tȳetradi k̄aran-
d̄ah̄i q̄es̄f̄ər.
5. t̄adi ze s̄əroʔ̄əst̄. sit̄x̄əl-
x̄er q̄ez̄reh̄əl̄əst̄ex.	5. t̄adi ze s̄əroʔ̄ən̄š̄, sit̄x̄əl-
x̄er q̄ez̄reh̄əl̄əst̄əx.
t̄adi ze s̄əroʔ̄ən̄ə, sit̄x̄əl-
x̄er q̄ez̄reh̄əl̄əst̄əx.
6. h̄ez̄erev s̄əxuʔ̄ər. ḡəri
un̄em s̄əq̄ik̄gorep̄.	6. h̄ez̄erev s̄əxuʔ̄ər, av ḡə-
ri un̄em s̄əq̄ik̄gorep̄;
7. b̄ere s̄əpl̄əxuʔ̄ər. uz̄roʔ̄ən
sl̄ək̄ərep̄.	7. b̄ere s̄əpl̄əxuʔ̄ər, av uz̄ro-
t̄ən sl̄ək̄ərep̄.

guʃəheuxəre qəzərəroxev guʃəheuxəre zexeləm xetxer nahəbev zerezepxərexev xuxerer, av zəfəthov, ye -i, -šə, -ə zəfəthov guʃəheme qapəhəxer-rer arəx. məʃ fedev guʃəheuxəre qəzərəroxer zezəp-xev av zəfəthov, guʃəheuxəre zexelme qaxafexereme ap̄ek̄e zap̄yatoy ʃətəʃt.

-i, -šə, -ə zəfəthov guʃəheuxərexer zezəp-xev guʃəheme qapəh̄ereme, auʔ̄k̄e zap̄yatoy ʃətəʃt. məxeme hofəm zək̄elərv̄ək̄ev iher ye prikin̄ev iher q̄arel̄aro, guʃəhem paye, t̄ərer q̄əq̄oq̄i, zək̄e q̄əzel̄ir̄ep̄seuʔ̄ər. ḡəd̄ed̄em q̄es̄h̄ən̄əš̄ (q̄es̄h̄ən̄ə) q̄əost̄əʃt. q̄əs̄f̄et̄x̄ar̄əš̄, t̄x̄əl f̄es̄et̄x̄əʔ̄ə.

„av“ zəfəthov guʃəheuxəre qəzərəroxer zezəp-xev guʃəheuxəre zexeləm qəxaferem, zə guʃəheuxərer qəztyegufəharem inemək gore (qəpəʃət gore) qəzere-roʃtər qyereLaro. guʃəhem paye, h̄ez̄erev s̄əxuʔ̄ər, av ḡəri un̄em s̄əq̄ik̄gorep̄. q̄es̄f̄ə s̄əʒ̄oir̄v, av aʔ̄k̄e sih̄egop̄.

guſəheuxəre zepxəkeŋ mə qeθhvarexeme apemə-
keŋ, guſəheuxəger zezərx zi qaxeməfeŋ, av qe-
hvakeŋ yaħemke (hintonaciyemke) zepxərexeŋ guſə-
heuxəre zexelxeri ſəhex, zəfeder: se setxe, megide
yege, peməqxer.

hof 36. guſəheuxəre qəzerərov mə qeroſtxer i, ə, ſə, ye
av zəſihoxeremke ſħeg qəzeryeruneŋ zəzvrezafexi, guſəheuxəre
zexelxeŋ ſvħəx.

pəkəker qəxexorqəkəg. ħəbler qegogvaŋ. ħapryelər
ikə fyeſaŋ. dəſəxer gəri qeθeməregor.

qeleqərv uner deŋov əki tyerepsəħareŋ aħəg. ruŋerov
psə iħer.

polkəm prikaz ratəg. zəxer poxodəm yeſaŋex. pce-
zeyəħe təron θhorəg. vayem təzerirevi təqenəg.

zwonokəm qyevəgex. qalexer zererekeſxeŋ, zexetxeŋ
ħxapem rvəgex.

ħarome təruzər əleguŋ. aukən ələkəgər.

ħəxer qeθəubətəgex. ħxoxer atyetħəgex.

zao təfayər. pəim təreucunəm təfeħezer.

doktorər pkedəſ qeroſt. zeke qaleme yaſləſt.

hof 37. (əlekərem ſurəħəkəſənəm pəyə), məſ ſuqyegi za-
pyatoyxer zədəſətme zakəſətər qaſħo.

pkedəſəm.

nef qeſəneŋ əubleŋaŋ, oſo kəpəm tədeki zə ħerləſo-
gore iħəregor, av təre qokəre lenəqor qeneſeŋ fyeſeŋaŋ.
oſo ħxonte nerəfər qeneſəſtəre, qeuðəħəſtəre, qeuſoħ-
xuſtəre. zvaŋoxer məkeŋ ze qəxelədəkəſtəreŋ, ze rodə-
ſəſtəreŋ.

тə qebze dāher qyeṭi, gubrom ſəgegov əublɑr. sɑkəšo
 A təbrem terv qəretxətxi, seri səqireuſəg. ɣexev səqe-
 tegi, psə hušomqe zəqespləhanev sərvar. Aſ əuɣ be tye-
 məhev, ošo kɑper qeħerlev, qelədev, qəɣetev əublɑr.
 zeqe qəzeləuſəgex, qəzeləpseuṭəgex, qəzelətegeṭəgex.

§ 7. guſəheuxəre lɑpsexemre guſəheuxəre gvaɣsexemre.

1. švlaqoxer švleqəx.	1. klassəm šudɑħe zəxuqe, švlaqoxer švleqəx.
2. plakatxer dreħezerəgex.	2. derqəm zeryethuḷənxev, plakatxer dreħezerəgex.
3. Aſ ixebɑr šo švɣeſtrep.	3. se qəšosəməhorareme, Aſ ixebɑr šo švɣeſtrep.
4. gə nesəqe tənəsəſtre.	4. šo šuqeguzvare nɑħ, gə nesəqe tənəsəſtre.
5. se ɣev səqetegə.	5. səməguzov yegɑpəm səronəm pɑye, se ɣev səqetegə.
6. se mɑqe qəsezvrehv.	6. cumpɑħe šuronev zəxuqe, se mɑqe qəsezvrehv.

pɣedikatəm yepxəre guſəhexer zə guſəhe zɑqov
 ſəmətev, guſəhəbevi guſəheuxərem qəxəfex. Aſ fedev
 pɣedikatəm yepxəre guſəhev guſəhəbeqe qɑthorem
guſəheuxəre gvaɣeqe yegex. guſəheuxəre gvaɣer ze-
 pxəre guſəheuxərem **guſəheuxəre lɑpseqe** yegex.
 guſəheuxəre gvaɣer zɑpɣɑtoyqe guſəheuxəre lɑp-
 sem qəgəxəren faye.

hof ɣen 38. tyešvixəqə zəxuqe, zɑpɣɑtoyxer guſəheuxəre gvaɣe-
 xemre guſəheuxəre lɑpsexemre əzəfəgɣv zɣreucux.

ḏəher qeblare zəxvke, qolezher pdehupeme qyaru-
ṭəx. ḏəher qəzeryaməgoonəm pəye, ḏəṛəme upkexer
qarəfəkə. hofər derov zerireḡareti, megide dokladər
qyedreḡər.

hof 39. guṣəheuxəre qəzerəroxev turaḡov zerusexer skob-
keme updev adedreucvarexemke zəšvṛəxi, guṣəheuxəre zexelēv
švḡəx. guṣəheuxəre gvaḡexemre guṣəheuxəre lapsexemre azəfagv,
zəpyatoyxer adezvəucoṭ.

zereḡeṣter: terv təqəzhokəm, pəzəm əšhe qə-
ḏireṣər.

(sədev zəteḡəm?) terv təqəhuḡər. pəzəm əšhe qəḏireṣər.

(səd pəye?) sšhe uzəṣtare. klassəm səḏesəreḡ.

(sədiro?) tərər qəqokəṣt. qaler qəzvreuṣ.

(səd pəye?) oṣx qəxizev əublar. hyekskursəm tərō-
ṭəreḡ.

(səd pəye?) ḏəḡur derov aləṭəreḡ. leṭərer berṽareḡ.

(səd pəye?) leḡev ḏəhev ṣəṭər. hyekskursəm tərō-
ṭəreḡ.

(sədiro) yegenər təuxəṣt. klubəm tərōṣt.

(sədəm deṭ?) qalem səron shov pəṭər. txəl qəshuḡər.

(təṛə yegəṣev?) se səḏəḡər. reryero yegəṣəker qə-
zehṽəxər.

hof 40. mə qeroṣtxeme šuqyagi, guṣəheuxəre gvaḡexer
zəḏəṣəṭxer qəzvrelərox. taṣ deṭər arə, zəmkə guṣəheuxəre lapsem
əreke ṣəṭev qəzḡefarexer? taxer arə, əuṭ ṣəṭev qəzḡefarexer? taxer
arə, guṣəheuxəre lapsem əḡuzegy itev qəzḡefarexer?

tərvase səzeresəmegarer qəšvihonev, hegemetə qyes-
horəḡ.

hegemetə, tərvase səzeresəmegarer qəšvihonev,
qyeshorəḡ.

tyetradev stoləm qətyesənarer, tadi qəsfəḡəl. tadi
qəsfəḡəl, tyetradev stoləm qətyesənarer. yegəṣəm səqe-

meguzonəm paye, ʔev səqetegə, ʔev, yegapem səqemə-
guzonəm paye, səqetegə. p̄kedəʔare yegapem uro zə-
xuqe, sadeʔke qəryerv. sadeʔke qəryerv, yegapem
p̄kedəʔre uro zəxuqe. klassəm ʔə qabze qəragəhenev,
dyeʔurnem qaleme arihvar. dyeʔurnem, klassəm ʔə qabze
qəragəhenev, qaleme arihvar. dyeʔurnem qaleme ari-
hvar, klassəm ʔə qabze qəragəhenev.

guʃəheuxəre gvaʒer guʃəheuxəre lapsem əpek̄i,
əuʔki, əzefagovi ʃətev mexu. guʃəheuxəre gvaʒer
guʃəheuxəre lapsem əpe ʃet zəxuqe arə, guʃəheu-
xərer daxev naʃi zerezefarev zəxuurer.

guʃəheuxəre gvaʒer guʃəheuxəre lapsem əguzegv
ʃətə zəxuqe, əpek̄i əuʔki zapyatoy ʃətan fayə.

hof ʒen 41. guʃəheuxəre zexəlev mə qəttxəʃtəme, guʃəheu-
xəre gvaʒev axetxer qaxəzvrvatex.

keʃər hezerev xerotarev, tadi təqesəʔaraʔ. tadi tə-
qesəʔaraʔ, keʃər hezerev xerotarev. vayem zereximəu-
bətenxem paye, qalexer psənqev roʔəʔex. qalexer psən-
qev rəʔəʔex, vayem zereximəubətenxem paye. ofx qyeʃ-
xəme, zəmi təmərov təʃəsəʃt. məzoqe, te uramev təz-
tyesər, p̄kaʔe. apədede qvagev səʒʃyegeʔarer, gə kol-
xozev zexəʔare. gə kolxozev, apədede qvagev səʒʃye-
geʔarer, zexəʔare. bibliotyekəm txəlev qədeşxərem,
paʔiʔ kommunem igurv qyeʒə. paʔiʔ kommunem igurv,
bibliotyekəm txəlev qədeşxərem, qyeʒə. heʃlarv zəʔahov,
vaʃom ʃətlerurer, zorvabev zexet. zorvabev zexet, heʃ-
larv zəʔahov vaʃom ʃətlerurer. kerez dəʔ qəqov zreʔə-
səʔarexer, gə dəʔəħxov xuʔex. gə dəʔəħxov xuʔex,
kerez dəʔ qərov zreʔəsəʔarexer.

hof ʒen 42. məʃ znakev xətəme ʔaləʔərev, ʃuqyeg. znakev xə-
təxer zədəʃtme zaqəʃəʔxer qaʃvho (vlekəgəm ʃurəħəqəʔənəm paye).

myetall.

teke təplemi, myetalləm meħanev, ħvarev iher teleru. ħəvanre, rudre, ħələkre iməhev, xet səd əħən ələkəna?

tramwayxemre hawtomobilxemre řoredxeme aħezyerok. tyelyeřraf, tyelyefon, hyelyektre rudəkxer rəevme arero. kilomyetre min řdarexer yaķəħarev, sssr-m meħokv rogv ryelsxer iuqudəyarex. məxeme meħokvxer aredex. traktorxer gubrome aħelařex. quħexer xəme, řsəme aħezyerok. mə zepstevmi myetall yaħəkař. meħokvi, tramwayi, hawtomobili zeke ħəhexer, myetall ħəməhe zere-xov, zetyeucořtəx. rudəkəndev tyelyeřrafmi tyelyefonmi hof aħeřter. myetall ħəməheme, quħexeri xəme, řsəme aħezyeron ələkəřter.

myetalləm xaħəkre rəqəro zefeřħařxer ħəənəm řaķe, maħənexer tiħen řaye. a maħənexeri he řəaneķe aħəxerəř, axer maħəneķe aħəx. aħ řede maħənexer, naħəřem, ryewolyuciym əřeķe, zařranicem qərařətəřex. kařitalisteme tyaməřxəřenəm řaye, a maħənexer ter-terev ħəənəx řaye. aħ řaķe, myetall bev tiřəkař. aħ řaķe arə, kommunist partiyer ipařev kəřero klassəm myetallxer řaleřev, maħənexer, stanokxer řaħev, zawodəķexer zəķiħəře.

hof ħen 43. məř zexəřəřev řuqyəgi, guřəħeuxəř zexəřev xətme zəřyatoyxev axetən řayexer əxezvəucoř.

təřer zeriubətəřer.

hawřustəm i 5-m, řkedəřəm təřer əubətənev aħ ixə-bar ħəare. ze qesəřot ħəov bere a řkedəřəm təřəřlar. ořvəřřev zereřətəm řaye a řkedəřəm leħev təguməķəř. ořvəřřeme təřer təřəřuřter ħəov aħ inev tireguməķəřtəře. əv təřəřeməguřarev, ħəxev, ořvəřřexer tyəķəři vařor qəbzəlabzev xurəře. kartof ořtəřəxəřə ařkəxer

dreləqexi nañəpe raphev drefhezərexer qatñti tərem
tyerlev təublare. mazem idisk huqe qərv-qərov qətyəhev
əubli tərər qəreuñunkə feɽar. nəfənev šolər psəro qərv
nañ tərem qəxeneɽəre. zə reheron dede gorem zeqe
yeɽexe phonev prirodəm zi xehuqəɽəstəre. Aɽ fedev te-
rvre əuqudəiy yeñane zereɽətərem fedev qyersev əubleɽər.

§ 8. zəgorem iguɽəh zəfahorer.

iguɽəheuxərev, zəgorem iguɽəhe zereɽət dedem fe-
dev qezəhorem, **zəgorem iguɽəheqe** yegex.

qyegexe zəxuqe, zəgorem iguɽəhev qəzagexer-
rer, maqemqe qəxeɽev aɽə, zatxəqe kawəkkeme
adəreuco.

1 hawtorev zəgorem iguɽəhe qezəhoremi iguɽə-
hexer, zəgorem iguɽəhev qəhorem əreke ɽət zəxu-
qe, a hawtorəm iguɽəheme auɽqe tokkitv areucu.

lyeninəm əhvar: „məlaɽerer, hixerer“.

2. hawtorəm iguɽəhexer zəgorem iguɽəhe əuɽ
ɽəhe zəxuqe, hawtorəm iguɽəhe əreke zapyatoyre
tiryre areucu.

„məlaɽerer, hixerer“, — əhvar lyeninəm.

3. hawtorəm iguɽəhexer zəgorem iguɽəheme
azəfagv it zəxuqe, hawtorəm iguɽəheme areqi au-
ɽqi zapyatoyre tiryre areucux.

„məlaɽerer, — əhvar lyeninəm, — hixerer“.

zəgorem iguɽəhe əuɽqe upde taməgere ye he-
təre taməgere ɽət zəxuqe, zəgorem iguɽəhev haw-
torəm iguɽəhe əreke ɽətəm əuɽ, zapyatoy areu-
curep, tirye areucu nañ.

„xeta a qarore“? — əhvi qererulər qegar.

„ucv! uməxəy!“ — əhvi qegar.

hof 3en 44. mə primyerxəmə atyešvtxəke zəxuqe, hawtorəm iguſəhexer, zəgorem iguſəhexev qəxəfərexəmə aujke qešvñəſze švə. znakev, aſ yeLətərev, zəblexuren fayexeri zəblešvuxze švə. hawtorəm iguſəhexev, zəblexurəmə naſi qyeruſtxer, zəblešvuxze švə. hawtorəm iguſəhəmə qaxafəmə naſi terezəv ſət guſə. hexeri qaxəzvrexoſze švə.

awtorəm iguſəhəmə qaxəbrexon fayev zəxuſtər, zerepəſter. „hegum təſəzvregəgv“— əhvi megide qətiħvar.

konduktorəm əħvar: „waſonəm zə dəpe neqi iħer“. megide əħvar: „hagum təſəzvregəgv“. nane qətiħvar: „šuqarvi šuħ“. woſater qəteupdəſ: „xet ħudarnikev švxetxer?“ keleyeragem qətiħvar: „nyeufə ħyekskurs təroſt“. dyeſturner qəgar: „šuħex, zwonok ſəħar!“

zəgorem iguſəhe iperozəv, pəməx gorem iguſəhe qəkeləro zəxuqe, məxəmə aſəke tiryə aſeucuze aħə. məſ fedəv zəxuqe, zəgorem iguſəhe kawəkkəmə adareucorep.

nebſərītṽ zəħuqar.

- səd šəv mə pħərər?—zi fiħofər, ro adəl
- səd šəv qəxurer! mo syerepləba!
- zi fiħofər, vyezrepləſter.

— te qipſəre mə pəxexer—məzəm qiseſə: syate dəſəxer ryeupkə, se qəxeseſə.

— šviunəro be məxva?

— be dedəp, xulſərev nebſərītṽ, serəre syatere.

— ara, adə o səd pçər?

— ſəban.— iləs tħəpħe unəbſ?— iləs 10-m siħar... no, ħəroz!— əhvi kelecəſur ħəmə yavi yeſeſər.

hof 3en 45. zəgorem iguſəhexev mə qəroſtxer, kawəkkəmə adəmətəmi xunev švtəſəx.

„nuhi, säd päye phup̄exer qəhubrəkəre?“ „sigane-
zrestəre“ „yabredətme xustba?“ „nane isgor“ „bov
xistəkəra?“ „hituri yefe“.

„vimafe hu oxul“ „səda qar̄fere?“ „p̄xe“. „səd əho-
re?—p̄xa mər, varze nah!“ „zerevarzer oleruume, sə-
da uqəzfəkəupderer?“

*hof 3en 46. mə gufəhev qəroftxeme aujke zəgorem igufəhe-
xer qaqelərov švtəx.*

1) „ „, əhvi arihvar. 2) moštey arihvar. „ „
3) „ „“ əhvi qərahoṭər. 4) „ ... “ əhvi yeupdər. 5) „ ... “
əhvi yelehur. 6) wojatəm qətiḥvar: „ „

§ 9. p̄derəçexer.

gufəhev p̄qəgome yarp̄əgexer, ye p̄qəgoxer alə-
te zəxxuke yazəkələrvəke qəzerək̄xereme, p̄derəçe-
xer araho.

zə, tu, fə—p̄emə̄x̄eme p̄d̄əgexer qar̄eləroḥ. mə-
xer t̄iḥap̄h? zəfəhore up̄d̄em igevap̄exev f̄ətəx.

p̄qərvəçev zəkələrvəçexer: ap̄er̄er, yat̄oner̄er,
yaf̄ener̄er, p̄emə̄x̄er, yat̄hep̄h̄enere? zəfəthore
up̄d̄em igevap̄exev f̄ətəx.

zə	p̄h̄əruza	f̄ekə	šip̄l
tu	p̄h̄ərutu	t̄ok̄itv	šitf
fə	p̄h̄ərufə	šenəqo	šix
p̄l̄ə	p̄h̄ərup̄l̄ə	t̄ok̄if	šibl
t̄fə	p̄h̄ərut̄fə	t̄ok̄ifre p̄h̄əre	šiy
xə	p̄h̄əruḫə	t̄ok̄ip̄l	šibrv
blə	p̄h̄ərublə	t̄ok̄ip̄lre p̄h̄əre	m̄in
i	p̄h̄əruī	še	million
bru	p̄h̄ərubru	šitv	milliard
p̄h̄ə	t̄ok̄ə	šif	

hof 3en 47. pḏagexer qarəḳev məʃ əḫḳe qettxəreme pḏagrev
zeḳelərvaḳexer qezreLəroxere qatyešvxi qašvhox.

z e r e ʃ ḳ ḳ t e . a p e r e r . y a ṭ o n e r e r y a b l e n e r e r .
y a ʃ ḳ ḳ r u z e n e r e r ... y a ṭ o ḳ e n e r e r y a ʃ e ḳ e n e r e r
y a ṭ o ḳ i ṭ o n e r e r y a š e n e r e r y a š i ṭ o n e r e r ... y a š i f t e n e -
r e r y a m i n e r e r y a m i l l i o n e r e r ... y a m i l l i a r d e n e r e r ...

hof 3en 48. mə upḏexeme yaḡevəḫexer iqov, pḏageme pḳərvə-
ḳexeri zeryaḡusexev guʃəḫeḳe švtəx.

z e r e ʃ ḳ ḳ t e r . m e z e ʃ ḳ ḳ r u ṭ v .

ilesər meze tḫəpḫe xura? yaṇwarər mefe tḫəpḫe
xura? keʃ-zəmafer səḫat tḫəpḫe xura? səḫatər daqiq
tḫəpḫe xura? daqiqər syekund fḫəpḫe xura? mə txələr
nerubro tḫəpḫe xura? mə txələm izə satəre bukwe tḫə-
pḫe xura? šviklass yegero tḫəpḫe xura? šviyegape ye-
ḡarov ḳesər zeḳe, tḫəpḫe xura? šviqvage desər zeḳe,
nevḫəre tḫəpḫe xura? švikolxoz unero tḫəpḫe xeta?

hof 3en 49. tyešvtəḳə zəxḳe, pḏagexer qəzerəḳev axetxeme
tḫəpḫ? yaṭḫeḫəneḳer? zəʃibov upḏev yaḡen fayexer pḏageme
əḫeḳe, skovkeme adezvəreucoze švḫə.

ilesər meze ʃḳḳrṭv mexu, mazem dyekadev xetər
ʃə mexu. dyekader meʃiʃḳ mexu. yulər — yaḅlenere
maz. noyabrər — yaʃḳḳruzenere maz. iḅesəm əroḳəḳe, te
mezirḫe tyegə. iḅes qəzerərər mefešifre ṭoḳifre tḫəre
mexu. wəsoḳos iḅesər mefe šifre ṭoḳifre xəre mexu. se
iḅes ʃḳḳrṭv sənəḅḷ, šḫənaḫəz iḅes ʃḳḳruḫəm iḫəḡ.

guʃəḫeuxərem zerexetxem yeləṭərev, pḏagexer
qəzerəḳev qezreLəroxere, pḳərvəḳexeme yaḡusev
adəʃəḅzem qəxəḫeḫ. məʃ fedev pḏəḡəḳexer pḳərvə-
ḳexeme zaxəḫeḫeḳe, zəm pəməḳxer zeḳe, pḳərvə-
ḳexeme auḷ ʃəḫeḫev mexuḫ. guʃəḫem pəye, zə
iḅəs, iḅesitv, iḅesirḫ pəməḳxer.

рѣгацехев 100-мре, 2-м југеѣагев, уѣтри зегхетев, 10-м несѣфеке, рѣгвѣацехеме арѣтев тхѣренѣх фѣе, ај арѣмѣкхер шѣафев тхѣренѣх фѣе.

рѣагеме язѣкѣлѣрѣѣѣкѣ қѣзерѣкхери рѣгвѣацеме язгусев қетѣхox. рѣагеме язѣкѣлѣрѣѣѣкхер қѣзерѣкхерер, сѣдигокі рѣгвѣацеме арѣке јѣтев қѣхox. гуфѣhem рѣе, арѣре нерубгор, язрѣенере нерубгор, рѣмѣкхер.

рѣагеме язѣкѣлѣрѣѣѣкхер зѣрѣтев тхѣрен фѣеѣхер, рѣгвѣацев меқѣзѣејѣке ухѣрев зѣ рѣкѣго наћ мѣххерер арѣ. рѣгвѣацев рѣкѣгвѣавев хххерем мѣхер арѣмѣтев тхѣренѣх фѣе. гуфѣhem рѣе, арѣрепѣдер, арѣре шѣенгупѣдер арѣрѣлѣр, язрѣенере ѣегѣпер рѣмѣкхер.

hof џen 50. а) тѣешѣтхѣкѣ зѣххѣке, рѣагев қѣхѣфѣгѣхер гуфѣбѣхѣмкѣ шѣтхѣтѣх. в) мѣј фѣдев шѣ шѣѣѣегѣпи зѣрѣјѣтѣм іѣѣбар шѣтхѣ.

tiyegape.

tiyegape řruppi 5 mexu. apere řruppem nebřare 44 tyes, yatonerem—38-re, yafenerem—36-re, yarfenenerem—29-re, yatfenerem—20 tyes. zeke tiyegape yegarov desxer—167-re mexu. te tiřruppe qalev 15 tyes, pšešezəyev 14 tyes. řruppem pionyerev 21-re xet. hudarnikev xetəxer, 17 mexu, yegenəmke auj qinev xetxer, nebřari 2 naћ xurep. mafe qesi, dyesi 4, ye 5 tih. zə dyesem daqiq 45 yeuqudai, dyese zepəugo qərvxer daqiqi 10-v, zepəugo inxer daqiq 30-v arə zeregepsəger.

hof џen 51. бгѣтѣмкѣ рѣагев қѣхѣфѣгѣхер, гуфѣбѣке шѣтхѣтѣзе шѣѣ, рѣгацѣхер гуфѣhеме зѣхѣфѣхѣке, ѣрѣке қѣзерѣthvareм фѣдев шѣтхѣх.

mezəm rvagem iruser, ne-
břarev 6 mexu.
rasskazəm nerubgov əubə-
tərer 4.

mezəm rvagem nebřari
6 irus.
rasskazəm nerubgvi 4 əu-
bətər.

tiŕruppe yegarov tyesar ne-
bŕere pďarev zereĵurer,
29-re.

tiklass partev đetxer 20
meĵu.

tiqvage yegapev đetxer 3
meĵu.

tiŕruppe yegarov neb-
ŕere 29-re tyes.

tiklass part 20 đet.

tiqvage yegepi 3 đet.

hof ĵen 52. tyeŝvtxəkə zəxuķə, pďeraĵeme guŕəheuxərem ze-
rexetxem yeLətərev, suffiksev qarəfiexereme adezvretə.

blər zəm yeĵerep.

se ſər qeſhəſt, o tər qeſhəſt.

yegero pďarev tiyegape đe-
sxer, ſere ſeqərem
nesə.

nebŕaribler zə nebŕərem
yeĵerep.

se pəiſər qeſhəſt, o pəi-
tər qeſhəſt.

tiqvage nebŕere pďarev
desxer, minre ſere
toķiturem nesə.

hof ĵen 53. mə upďeme atyeŝvtxəkə zəxuķə, pďarev qaxefa-
rexer guŕəheķe ŝvtxəze ſvĵə, auĵəki gevarxer, guŕəheķe ŝvtxə-
ze ſvĵə.

90-m əzənəqo, səd fediz xura? 40-m əzərlane, səd
fediz xura? 100-m əznəqo, səd fediz xura? 100-m
90-m əzənəqo zəxebğaxoķe, tħapħe xura? 90-m 40-m
əzənəqo zəxebğaxoķe, tħapħe xura?

hof ĵen 54. tyeŝvtxəkə zəxuķə, pďeraĵev qaxefarexer guŕə-
heķe ŝvtxəze ſvĵə, iles pďarexer zereſətev qezvranex, guŕəhe-
xəreme zeraxetəm yeLətərev pďeraĵeme suffiksev qarəfiarexeme
adezvretə.

sssr-m it yegepe ublapeme 1928 ilesəm yegero mil-
lioni 10-v adesərem ipďare, 1932-re ilesəm, million 19-m
nesər. yegero min 160-rev yegepe gurətmə adesərem
ipďare, yegero min 4350-m nesər. yegero min 264-v

rabfakxemre tyexnikumxemre adesarem ipdare, min 1437-m nesar. yegero min 166-rev yegerpe inme adesarem ipdare, min 500-m nesar.

guſəheuxərem zerexetxem yelətərev, pəgəvəqəme afede qabzev, pdəgaqexemi zexokənpəgexer afexu — aujke suffiksxer qarəhəx.

guſəhem pəye, zəm ſyereſərev, pəm nes slətare. pər təkəm xedreəvar.

təkəm ſyereſərev, pdəgaqəme zərəz pdərev ya-ruſexer-re zəfiħoremke yarxəgəxev qetəhox.

guſəhem pəye, təkəre zərə, ... ſenəqore xərə ... ſere ſeqərə tḡərə, pəməqher.

təkəm ſyereſərev, zərəz pdəgəxer pdəgaqəxeme yarūſəxev guſəheuxəgəme qəzaxafəxəke, pdəgaqə psləov zəxetme aujke suffiksxer qarəhəxerəp, qəz-pəhəxerəp, auj ſəhe pdəgaqəxer aḡəx.

guſəhem pəye: təkəre zərem ſere təkəre pḡərər qəxedreəvar. pəməqher.

guſəheuxərem qəzerəxəferem yelətərev, pdəgaqəv zəkələnva-
kəxer qəzerəkəxerəme zexokəre zərafəxəxere — suffiksxer
qəzerapəhəxere.

apərer apere tḡapər

apərem apere tḡapəm

yaſəner yaſənerere tḡapər

yaſənerem yaſənerere tyapəm

yarḡərutḡenere yarḡərutḡenere tḡapər

yarḡərutḡenərem yarḡərutḡenere tḡapəm

yaḡokənerer yaḡokənerere tḡapər

yaḡokənerem yaḡokənerere tḡapəm

təkəre yazənerer təkəre yazənerere tḡapər

təkəre yazənerem təkəre yazənerere tḡapəm

təkḡḡre yarḡərūſənerer təkḡḡre yarḡərūſənerere tḡapər

tokişre yarpəruşenerem	tokişre yarpəruşenere tña- pem
šere šenəqore yaʔonerer	šere šenəqore yaʔonere tña- per
šere šenəqore yaʔonerem	šere šenəqore yaʔonere tña- pem

pqərvaqeme afede qabzev, guşəheuxərem zere-xetəm yeʔətərev, pđeraqexev zeqelərvaqexer qez-reʔaʔoxereme zexoxəre afexu — auŋke suffiksxer qarəhex.

pđeraqexev zeqelərvaqexer qezreʔaʔoxere, zə gu-şəhem nañi nañbe zəxuqe, zəuŋəpqe suffiks qəzrə-ñeštər, auŋ dede ŋətev xuxerer arə. guşəhem paye: šenəqore yatfenerer, šere tokişre yarpənerem.

pqərvaqeme yarusexev qəzəthoxeqe, sufiksev apə-tərexer, pqərvaqexev auŋke ŋətev qahoxereme apə-ñex. guşəhem paye: apərer, apere tñaper, tokişre yatfenerer, tokişre yatfenere tñaper, peməqxer.

§ 10. řlařol qəzerəroxemre řlařol zexelxemre.

nyere yegapem ro.
lozunřxer txəx.

ħər ħeřəm ře.
yegaroxer řazyetəm ye-
gəx.

pəer unem ħə.

yegaroxer matxex.

pqere pʔeqvaqere txə.

nyere yegapem qarə.
lozunřxer kolxoz prawlye-
nəm fetxəx.

ħər ħeřəm daf.
yegaroxer řazyetəm ze-
dyegex.

pəer unem iñi. pəer qa-
qərem dafi.

yegaroxer yegapem řet-
xex.

pqere pʔeqvaqere tyetra-
dəm tyetx.

šhexer qezrelerore pryefiksme apeməqev, adə-
řabzem řlařolev xetme pryefiks zetyefərexer bov qa-
pefie.

meřanev yahem xaxo qafihev, məxeme afede-
xer: qa-, qe-, da-, de-, ře-, tye-, de-. dA-, i-, fe-,
fa- peməqxer qəzřəhexereme, řlařol zexelqe yagex.
řlařolev məxeme afedexer qəzřəməhexereme, řla-
řol qəzerəroxekə yagex. zəfedexer:

řlařol qəzerəroxer:

řlařol zexelxer:

ro

fA-RV, qA-RO, řVA-RV.

txə, txe

fe-tx, fA-tx, tye-tx, dA-tx.

řə

fe-ř, i-ř, dA-ř, de-ř.

ře,

fA-ř, dA-ř, hu-ř, i-ř, de-ř, pe-
məqxer.

qa—zəfəthore pryefiksəř řlařoləm qəzřəheqe,
apereřhem qəferezagəv, hofəř zeregeceqegen fayer,
qyeqə.

fe—zəfəthorem, zəgorem ifyedeqe hofəř rece-
qerenev qyeqə.

i—zəfəthorem, zəgorem əroq meřaner qyeqə.

tye—zəfəthorem, zəgorem əqəhv meřaner qyeqə.

de—zəfəthorem, zəgorem əder meřaner qyeqə.

məxeme afedev meřane zefeřřafxer qaratev,
řlařolme qarəhexev adəřabzem xetxer, be mexu.

hof řen 55. məř řuqyegi, nəřəpe řarřev řlařol qəzerərov
xetxer qəxeřvixəqəx, yəřane řlařol zexelxer qəxeřvixəqəx.

bələmxer mexu. bələmxer xupem řexux. bələmxə-
me qyavi, məqe qefəx. bələmxer řsəm fəx. bələmxer
hagum defəx. qalexer megegux. qalexer hagum řegegux.

hof řen 56. řlařol qəzerərov semegumqe qettxərexer řlařol-
zexeləv řvřəx. guřəheuxəřev zəxetme yalətəřev, qarəřen řaye-
xer əřəzvneucořze řvřə.

hər rərķə.
txəl txə.
megide yegapem maro.
hegvaor zə.
hervaper də.

hər psəm ...
megide txəl
ori megide yegapem ...
hegvaor məķe
ganem hervaper

§ 11.* šhexer qezreLeroRe pryefiksev řlařolme qarəhexere.

o qalem uřəhev txəl se qəřfestxərar.	qalem uřəhev txəl qəř- festxərar.
te šo tezereřolehurer, mə txələm igevar qəřfyařv- reřənev arə.	təzereřolehurer, mə txə- ləm igevar qəřfyařv- reřənev arə.
te axeme txəl afeteřv- retx.	txəl afeteřvretx.
te txəl šo qəřvfyadre- řəřt.	txəl qəřvfyadreřəřt.

hof řen 57. gavrũķe itxarexeme taxer ara guřəhev, semegu-
mķe axetərexəv axemətəřxer? səda axer xəmətme guřəheuxəreme
meřənev qarəķxere, zəķəřhexere.

mořtev qəřhome xurřa? se txəl o qəřvfyadreřəřt, səda zəķe-
məxurřer? šhexer qezreLarov řlařolme qarəřarexer zə meřva?
řavmi nařəve meřva?

šhe zefeřřəřxer qarəLarov, adəřəřzem řlařolev
xetme pryefikřxer bev qarəřex. ař řaye, šheme adə-
ře itxer qetəməřov bere qəķeķəx.

hof řen 58. šhexer bev axetxev gavrũķe guřəheuxərexer
qəřtetxəxem, zəřhe nař zeməřxərev semegumķe itəre řlařolme
səda ařəřərexer? qarəřarexeme adəřvretx, axer guřəhev zəřxə-
rexer qəřvhox.

* yāřenere řlesəm šhexer qezreLaroxere zəřihov vlekərem, nerubro 42-m řvyerL.

se tyetrad qesjefər.
se səgar.
tyetradəm syeplə.

suretxer seḡə.

se tyetrad o qəpfesjefər.
se šo šusegar.
tyetradəv šo qəšvjefərem
se syezvrepl.
se qełeqərvxeme suretxer
afeseḡəx.

hof 59. guḡəheuxərev semegumke itxarəxeme, guḡəhexer qaxedreṗvarex. a guḡəheme yarpərexeṗv priedikətxeme (řlařolme) priediksxeṗv qapəhiarex. məxeme zeke, qarelaroxere zəraz pďarexer arə, šo řhiexer be pďareṗv řvḡəxi, řvtəx.

zerepḡəřtər. te tlerure, te šo řodrelerure.

se slerure
se sjefəre
se řhare
se zdəre
o řazyetəm vyegar.
nane meřjerəhe
se seple
se suret seḡə

se o ozrelerure
se o qəpfesjefər.
se o pfeshər.
se ař fezdər.
o řazyetəm se uqəsfyegar.
nane se sferřjerəhe
se suretəm syeplə
se ař suret feseḡə

guḡəheuxərem řhev qəxafexere qarelaroxev, řlařolme priediksxeṗv qapəhiex. guḡəheuxərem řhev qəxafexereme řlařol priedikətxemre zeruxev zereze-farexev řətənxə faye.

hof 60. mə řlařolev qettəřtxeme řhiexer qezrelarov apətxemre peməx priediks zefeřhiəfexev apətxemre yaletərev guḡəhev yarpəren fayexer qaxezvreṗoṗze řvḡi, řvtəx.

zerepḡəřtər. šo txəl te qətfəřvtəxər.

qətfəřvtəxər. qəfeřvjefər. qəřvfezgořər. qəřottəřt. qəteřvtəřt. təzvraḡḡ. řuteraḡḡe. təřoraḡḡe. řuteleu.

hof 61. guḡəheuxərev semegumke qettəreṗxeme sub'yektev axetxeṗv qəřvəox. gəvrumke axer sub'yektev řəmətəṗxeṗv qəztətxəm řlařol priediksəv axer qezrelaroreme, səda ařəḡərexer? səda zəxoqərev afəṗurexer?

se axeme afestxər.
 se šo qəšvfeshər.
 te šo tyetradxer
 qəšvfedgoşərex.
 te axeme həxer
 qafetəubətərex.
 te tyetradxer šo šotetə.
 šo axeme afešvtxər.

axeme se qəsfatxər.
 šo se qəsfəšvhər.
 šo tyetradxer te qətfəzv-
 goşərex.
 axeme həxer te
 qətfəubətərex.
 šo tyetradxer te qətešotə.
 axeme šo qəšvfatxər.

šheme adape itev guşəheuxəreme qaxafexere-
 me, guşəheuxərem zerexetəme yalətərev zəxoqəre
 afexurep, zəxoqəre zəfexov, axer guşəheuxəreme
 qəzeraxafere həkexer qətezraşexere, řlařolme pry-
 fiksev qarəhexerer arə.

šheme adape itxer guşəheuxərem qəzerexafe-
 rem yelətərev, řlařol pryefiksxer zəxoqərev meşux,
 dapev zədəşətxer, həqev yahexer zəbleşurev me-
 şux. guşəhem paye, se o qəpfeshər, se o qəsfə-
 hər—zəthoqe aperem sub'yektev se zəfihov xetə-
 rem ədapeqe, yaətonerem deŭ o zəfihere zitera-
 hēm, šhexer qezrelerore pryefiksev xetərexer zədə-
 şətxer zəbleşurev şurex.

hof 5en 62. guşəheuxərexev mə qəttəşətxeme sub'yektev šhe-
 me adape itxev qaxəfərexer mə sub'yektərxev švhəxi, pryedikat-
 me pryefiksev arətxer zərezəbleşuren fayem tyetev zəblešvəşəze
 švhəx.

1. te tyetradxer, karandañxer, šo švfedrehələrex. šo
 karandañxer, tyetradxer te

2. šo cumpəhe şuronev zəşuqe, te qətašvhv. te cum-
 pəhe təronev zəşuqe šo

3. te qələcərvme cumpexer qafəthər. qələcərvme te
 cumpexer

4. te tirunerv yegapeme txəlxer afettxərex. tirunerv yegapeme te txəlxer

5. kolxoznikme xater apqe zexum, te tadeherəhar. te xater tpe zexum, kolxoznikxer

§ 12.* guſəhe lapsexer zexaħexeze, guſəhe zexeləv zerexuxere.

kombaynəm əſħe kom-
baynyerər tyet.

trubeme arəroze, maħənem
əroq kocər yefie.

maħənem hofev zedireca-
qexere, ſə mexu.

kombaynəm ħasev gvix-
reme myetritf yaſomb-
rvar.

tiklass partev qədaſeucva-
rexer derux.

kombaynəſħiem kombay-
nyerər tyet.

trubeme arəroze, maħəne
roqəm kocər yefie.

maħənem hofiſ zedyere-
caqe.

kombaynəm myetritf iſom-
brvagev ħese ſvambroxxer
gvyexəx.

tiklass part dervxer qəda-
ſeucvaxex.

guſəhe ſħafev guſəheuxəreme qaxafexere zepə-
ħexev zə guſəhe xov be dedere adəħabzem qəxeqəx.

guſəhe ləpsitov, ſev, ye naħəbev zepəħexi, zə gu-
ſəhe xuxereme, guſəhe zexelqe yaxex.

hof 3en 63. guſəhe zexeləv, məxeme gevarəv yaħexer ſvtəx

səda btxer zəxurem rahorer? meləxer zərexurem
səda rahorer? cəroxer zeraubətərem səd rahorer? me-
zəm pəsəm səd rahorer? pəsər zəſəxeledəqərem səd ra-
horer? pədem əſħar səd rahorer? unexer, psevaləxer zə-
jərem səd rahorer? ſoxer zəjərem səd rahorer? leqə-
rer maħənev zerahoqrem səda rahorer? qaləxer yez-

* yaſenere klassəm guſəhe zexelme yatxəqev itəm ſvyerl, nerubro 32-m.

raġerem zə guŋəheke səda raġorer? pəxev psevaleme
axalherem zə guŋəheke raġorer səda?

hof 5en 64. mə resskazəm švyegi, guŋəhe Lapsexer zəpəhəxi,
zə guŋəhe xurexev, guŋəhe zexəlev xetxer qəxešvtxəxəx.

ŋemegre ġurđere apeməx, rəxhev rəurkexev zəŋəm-
here zamanər bleqər. ŋeməgiše pđagexemre ġurđiše pđa-
gexemre araġestəger, ġə mə lexanəm, izaqov zeġvigekev
maġənexer ŋəhe xure.

kombayner ġubġom ġiteġagəv qarə.

tameke kocəšhəxer iŋemegme aŋeŋaləx. psənkev
əreke qarəme zekərotxeze, ŋemegme kocər paupkə, ŋə-
megme kocəšhəv paupkəgəxere, psənkev maġəne roçəmke
marəx. kocər qəhoŋev, zepizəŋev maġəne roçər repəre.
nere here aġv kocəšhem kocər qəyegeteqv, qyeutxə-
nə, yeŋane trubexeme arerošə, bakev maġənistem əšher
səsev tyetəm, kocər marə.

maġənem hofiŋ zedyegəcake: kocər yexə, yehoŋə, ze-
ryezəŋə. kombaynxer ġubġom ŋezyerəx: zər apə it, aŋ
əuŋ adrer semegv lenəqəmkə izaġev it, yaŋenerer seme-
ġumke, adrem naŋi naŋ izaġev, adritvme aŋ it. zəm
zər pərəorv feməxəv, kombaynxeme zəraləkev hof aŋə.

zegəxəġom myetritf išombvarev ġaser ġvyexə. kilo-
myetripə pđagəxer qəubətev, maġənem əreke kocər, xəm
fedev, mevaləš il.

məŋ iupkenre, ixənre, ihoŋənre, izerəzəŋənre nebŋə-
re min pđagə aubətənre, av mə zauler zeġozəxev pələr,
maġənistexev maġəneme yaġusexer arə. nebŋərev kom-
baynəm tyetər zədaŋə itər, kombayn ziməġusev, ŋemegre
ġurđereke nebŋərišəv hof zəġestxer arə.

nebŋərev məŋ tyetəm beke ihof naŋ psənq. „mefe ryə-
nəm ŋemegəmke zəuuhəv uzitke, keŋ ryenem pkeqəŋərəp.
dəyem uxetev, koc yeorem fedev, ubləfqəxer oresəsə“,—

aho jemegaome. kombaynyerər ade? aʃ jemegəmke ziu-
fierer, sambər-sambərev maħənaʃhem zyepLəhieʃ tyet, ma-
ħənem lepLe, hof ryegaħe, maħənem kocər yeupke.

hof ħen 65. tyeʃvtəxə zəxuke, guʃəhexər zexaħexi, guʃəhe
zexelev xurev xetmə aqəzvretə, yetane axer qəxəʃvtəxəx,
yatəke ʃvyerL.

pxe reħezerənr.

sssr-m isyewyere Lenəqo mezəbe it. dunaim xeregov
tyetme anaħ mezəbe zihər, sowyet soyuzər arə. mezə-
me pxeher aʃagaħezerə. mə mezxeme, iLes xurayem
əroqke meziupk briħadxeme hof aʃaħe. pxev məxeme
aʃareħezerxere, runerov mez proməsle cyentrev ʃəhe-
xeme qanaġesə. briħadəbev məʃ ʃəhexeme, hudarnage-
re soryewnowanre axelev, hof aħe. pxezerəx zawodev
məʃ ʃəheme kərarov hof aʃəzəħexeremre, mez iupkxem-
re, mezəuqəbvzemre derov hof aħe, yahof ħen psənkəv
zeħvareqə.

detxer.

yaſenere klassər.

	nerubrv.
1. guſəheuxərem xet guſəhexer zerezepxəger	3
2. pəſvəqəxer	5
3. ſlaſolər	9
4. guſəheuxərem priedikətev xetəmre sub'yektəv xetəmre	12
5. guſəheuxərem qəxəfere guſəhexer	14
6. guſəheuxərem xet guſəheme zəxoqərev afeəvxere. guſəhe lapseme aſ qəpəſhexeremre	18
7. guſəheuxərem qəxəfere guſəhexemre priedikatəmre zerezepxərexer	21
8. pəſvəqəme yaſdaxer	23
9. pəſoqe renefəreuxemre mərenefəreuxemre	25
10. pəſvəqəxer guſəheuxərem sub'yektəvi priedikatəm yəpxəre guſəhe-xəvi (qəzənəfevəvi) qəzerəxəfəxere	26
11. guſəheuxərem zəxetəm yelətərev pəſvəqəme zəxoqərev afeəvxere— aſ qəpəſhexere	27
12. pəſvəqəxer zəpəſhexeze guſəhe zəxeləv zəreəuxere	29
13. pəſvəqəme yaſləſore yazəreſətre qəzerəqre guſəhexer	33
14. pəſvəqəme adəpe itxer	35
15. ſlaſolme yazəxoqəx	41
16. ſlaſolme zaman zetyəfərev yaſhexer	44
17. ſlaſol priedikəxəme yatxəx	46

yaſenere klassər.

1. zəhotere guſəheuxərer, upde guſəheuxərer, hetəre guſəheuxərer	49
2. zəgorem zəryegəxev, zəgorem fərezere guſəhexer	55
3. unəſo forməv ſlaſoləm iher	56
4. sub'yekt zaulere priedikat zaulere qəzəfere guſəheuxərexer	59
5. priedikatəm yəpxərexev guſəhe zələpərv zaulə qəzəfere guſəheuxə- rexer	61
6. guſəheuxəre zəxeləxer	66
7. guſəheuxəre lapsemre guſəheuxəre gvažəxəremre	69
8. zəgorem iguſəh zəſəhərer	73
9. pəſəqəxer	75
10. ſlaſol qəzerəroxəremre ſlaſol zəxeləxəremre	80
11. ſſhexer qəzərelore priedikəsev ſlaſolme qəpəſhexere	82
12. guſəhe lapsexer zəpəſhexeze guſəhe zəxeləv zəreəvxere	85

Ответредактор **А. Хатков** Техредактор **К. Тлиап** Оформлял **Гормай. П.**

Сдана в набор 8 июня 1936 г. Подписана к печати 26 июня 1936 г.

Стф. ОСТ А⁵ 148 × 210. Изд. № 24.

Уполн. Адыгоблит № 3.— 457-е. 5½ п. л. 37.000 зн. в. п. л. Э. № 5281. Т. 2650.

Типография имени Лимаанского. Краснодар, Красноармейская улица, 39.

КОНТРОЛЬНЫЙ ЛИСТОК
СРОКОВ ВОЗВРАТА

КНИГА ДОЛЖНА БЫТЬ
ВОЗВРАЩЕНА НЕ ПОЗЖЕ
УКАЗАННОГО ЗДЕСЬ СРОКА

Колич. пред. выдач

3 ТМО Т. 500 000 З. 4084—80

~~48321~~

0-30x